

Мыхц Къарим

БЖАПХНЫРКІВАТА-
БЖАДЗЫНХАХЪАТА

С (Абаз.) 2
М 93

**Асуратчаг'ь ХІАГІВЫНДОКЪВА МУХІАМАД
Іаг'ьп'і**

М 93
Мхце К. Л. В миг полулета-полуосени. Издательство
«Аджьпа», Черкесск, 1993 — 160 с.

ISBN 5—89906—002—6

Сборник стихов и поэмы абазинского поэта Керима Мхце «В миг полулета-полуосени» — это книга о нашем тревожном и беспокойном времени, а также о вечных проблемах человеческого бытия: о добре и зле, о жизни и смерти, о любви. Она является итогом многолетних творческих исканий поэта.

С (Абаз.) 2

М 472020200—20 93
Р 64(03)—93

ISBN 5—89906—002—6

© Издательство «Аджьпа», 199

Усламыздаркыт
ари адуней...

СЪАГІАДРИЙЫЗ АДГЪЫЛ

УыжвгІандзара са — уыжвгІандзара! —
РыцІа-рыцІа бзи йызбауа
ЙгІамыздаркІвитІ адгъыл лашара —
ЗынзаджвыкІгъи сгвы знымчвгІауа.

Абараѣа зны, ссабихвыцта,
ЙгІахъызгатІ ашвхъымса сщапІы,
СыгІвзачва амгІадаква сыцта
ЙгІамскъацатІ адзыгІвлас атшпы.

ЙгІасызшатІ араѣа сбзибара,
ЙгІадзынгылтІ араѣа смурад,
МышщымтакІ йгІашІыхатІ сыгвтара,
ГапынхъакІ йгІахІвапсатІ суарад.

Ари адгъыл йалызгатІ сымгІва,
Суысала сазхІвахІвтІ адуней.
ДадзхъачІвапІ абар сара сытшгІва
Суысква назырдрахуаш ацІей.

Сгъачвпхашум йгІасыхадзас съдзын:
НчвакІ йпахъгъи схъа гънасмъркъвытІ,
СъацалакІгъи сыбызшва сыцын,
Сыхъызгъи дзца квпикІла йгъсымтйытІ.

УахчІвагъи абан хъарачІвыла
ЙгІатшкларыцІитІ амара хъгІа.
СайгвыргъытІ хІалъальта сьарылу
Йысджъанату абаза уагІа.

Са сьазу нашхыйа гІадзата
Саннардахра знымзара-зны
Сгвы старала йбазуштІ, йгІанхата
СьагІадрийыз адгъыл апны!

ЗАДЖВЫ ЙХІВАЩА

Заджвы йхІваща,
санчкІвынызгы сгычІвагІвамызті:
РахІа йъасу атшгы
сгІакІашвун,

Сла бага
гъамкІуазті,
сшвокъ —
гьпчарахІымызті,
СзабакІлакІгы зынла сгІакІайгвун.

Йагъыыз ахІвссаква,
паргван сзымцауа,
Йсагъу ачкІвынчва
йамцІыргаті.
Са сгызрыквымчІваті
йхІгІу арымдзаква,
Сджыпгы
арса
йшымцыраз йгІанхаті.

Сара сыхыыз
хъара йыгъсзымыргаті
СрылцІта абаза
угІахъа хвыц.
Йсуысаз ашваква
ацхІа йгъсзыхъымгаті, —
Йбзазиті псейспадза
скытлагІвчва йрыц.

Швыр гІазшІамлыз
са сгвала кІьасаква,
Гвара зхъасымшшыз
сгвыгъарачІвгІван,
Заджвы йпнылагы йсзымбаз
сгвасраква
СызгІаннажыи
йцаті азаман.

Зымлыкв йалхъвдахаз
дчІвыуан йыбадза,
Дгвѣаджъуан
зчын ахъыкв йгІабгъашваз,
ЗпхІвыспшдза дырдахыз
дафуан йымадза, —
Санырпшы
йгІасгвынгІвыті йшсызшаз.

Заджвы йхІваща,
тшызранпсаз сылахъгъи
Сысквшква йцазгъи
хабар йыгъзымбаті:
ЗакІгъи гъсчвымдзті,
тшыгъсымпсахті закІылагъи, —
СчкІвынхъа агІан
сшыгъаз сгІанхаті!

ТОПАСРА

(Абаза гІвгІвчва йрызцауата)

Топ йаситІ ачкІвынчва, топ йаситІ.
Астадионгьи уагІала йчвыпІ.
ЙцІритІ, йшвшвитІ, йалагІваласитІ
УахъчІва йгІаркІянуазшва насып.

ЙнагІвгІагІвитІ ачкІвынчва, йажвхъвпалитІ,
ДгІапситІ заджвы, дкІаркъытІ заджвгьи.
Ргара датша зджъакІы гІаталитІ
Ртопасща пщдзата рахІагьи...

ХІаргьи топ хІаситІ. — Топ хІацаситІ
ХІуагІахъа рылахъи хІари.
Заджвы — дкІаркъытІ, заджвгьи-дырчвбзазитІ, —
Жъыхъ змам топасрахатІ ари!

Араъа йкІахІаз йтарала —
Дабоу? — йгІаталуаш дхІымма хІа?
АхъыгІа шхІасхазгьи, аңцІрала
ЙтагылапІ хІцІыхъва атшпыхІва.

ХІа хІчва йтшахъу хІгІахъшвалитІ бзигьи,
Ауаса хІгъйыщтам хІджъазщара.
ХІамидгьи, ШатІагьи, Къалигьи
ЙгІанхатІ йымцырата ргара.

Ауат дзынквата хІырхъамчІвыуа
Рцынкъвгьи хІгІахъмарра атахъыпІ —
УахъчІва дзачІвызлакІгьи хІа хІыуа
ДбжъагІвыпІ, дагвыквсыгІвпІ, дгвашвхчагІвыпІ.

ХІщаквысуа ацкІыс хІхъа хІыртынчта,
АңцІра хІхъа йагымхатІ лаба.
ШвгІай, йынхІшвырцІы йгІанхакыз бынчта,
Айрышта бзи хІабашвырба!

Жъыхъ змам абзазара — топасра
ДарбцІитІ зынла зхъазы йгІанхаз...
ХІыгвква къазула йанашІасра.
Астадион, напІы ухІызгІас!!!

ЙШВАСХІВПІ

Агъадащ йгІатырщтыз арба
 Апш, йгІатшврыхІвачвгІауа хІкІварква,
 Шва тишшвырбабауа шваншІгуаз,
 Йшвырджъауа йацы йшвыртшхъваз,
 ЙшвасхІвпІ сызчІваз йакІыта сыбыз? —
 Згвыла йпшдзу агІвы данйыбаз,
 Закъыль зыбыз йгІахъшвауа,
 Чыла зпхІвысгъи дызтиуа
 Махъарыхъвара анрымаз,
 ЙгІвыму — дпшвымата, сангІвымаз
 Сачпан бзагвата сызгІва
 СбзазатІ са сдзыргІвуа, сдзыргІвуа
 СхыгІа сзымчхІахуа сангврымра,
 Схвырта сыма сангъымгъымра
 ЗаджвзаджвыкІгъи йымгІауа...
 Аджъаль акІвпІйа хІзымщцауа...
 Е-е, швакъвыцІ! ЙбаргвыпІ агала
 (Са санйатІ ари схъатала)
 ДшбзаркІву йпсыз,-момо,-йдырнсыз
 ДшгІабзагылхыз хъайцІарныс!..
 Ужвы шІыц-шІыц тшазызбжъитІ ажва,
 Абзибара, сгвала ашва,
 «М-ма! Псад-гъыл!» — схІвитІ сцІыруа,
 Бжъы ьасыму джъасщауа.
 Ани амара йгІащтІыцІуа
 Швара швакІвдзышвщитІ йгІащтІызхуа, —
 О, сара йыздыритІ ахв
 ХІхыгІа зрыпагу ашахв!

САЙЦІВАЧВА ЙРЫЗЦАУАТА

Са срыуані йыдзыз абанпара,
Змуради зхъвыцракви хъватшыз.
Йабоу хіуарад, хідуней бзибара? —
Анцирала йгіалахаті апкыз.

Са срыуані йыдзыз абанпара,
Зыгьмачіра зыдзрала йызхіваз.
Щта, йамагіныя уыжвгіандзара
Аратъа, сбзаркІвазшва, сызкъваз?

Са срыуані йыдзыз абанпара,
Ауат сырсинта сгылані шъпахъ.
Ауаса сгъахІвум рыцхІащара, —
Швынціра пшдзаквала хІща гІашвхах!

АРБАКВА

ЙгымшадзахуазтІ... Спсы саквпшдзата
Апшыхьпшычв гІадзатІ абар
ЙснаргІауа счва йтшаз йапсата
Амш шгІаталуаш ахабар.

ЙгІашаркІкІун. СгІарылцІын сгвыхьква
ХІкыт аурам сгІабжьалтІ сара.
ЙбжатхгІадза, ауаса йчІвыхьта
АрбабжьыкІ гІагатІ зджьара.

Ауи арба йгІанаршІыхан
АрбакъомкІ гІашІтытІ зынла,
Ауат арбаква йгІадрыхІан
ГвагІадза йгІашытІ ала.

Амш гІаталтІ, йгІакІкІатІ хайырта,
АуагІагьи анхарта йцитІ.
ЙагІан арбаква сабырхра,
Ма, дара йашІамсхуа йшІтитІ.

ЙабаргвышхвитІ, йабарыцІритІ
Йыртахъугьи гІаугвнымгІвуа,
ТшаныркъанырхитІ йаквдрьдзцитІ
ЙагІвсыз ауахъ дырджьауа.

ЙшІтитІ ауат, дара рквтІу чвкьащква
РакІвшва амара гІацІаз...
ЙбагІдза-пху ртара-гъадащква
ЙыртащщыхуаштІ йшгІахъалаз...

Йыртащщыта тынчдза йчІвахуаштІ.
Азаман гІашІамсхуа йцуштІ.
Зны йгІахъвдазтын — зны йгІашахуаштІ, —
Арба мшІтрыгьи йгІашалуштІ!

ЩЫМТАКІ САНГІАШЫХА

Абар йгІаситІ асы лашара,
ЙшаквкІдза, йгвыбзыгъадза йгІаситІ.
Зынгыи йзымбасшва уыжвгІандзара
Ауи шгІасуа сара сапшитІ.

Зынгыи апхъала сазымхъвыцшва
СазхъвыцитІ сбазара уахъчІва...
АчІвыйа са, балахІкІ сашІысшва,
Чва зхъам ауыс сзатыцІуа счва?

АчІвыйа сзацту згвы цхІашвугыи
ЗакІыла йгвы тшнасырдзара,
АнцІрала сажьаль зтахъугыи
ХъацкІы йзизасцІауа сынцІра?

АчІвыйа ужвы сбзибара кІьаса, —
Сызгуш ахвырта гІаснызцІаз, —
Са тшзахъисрыбгІауа араса
Бзибара пхызтагыи йзымбаз?

АчІвыйа, схъабрагыи шлахъата,
Хъара сачвгылуа акъаугІа,
Сызрылу са йырхІаз хвагата
Згвы рыцхІащара там ауагІа?

Схъа йасхІвитІ арса: уан уылпазтын —
Уара угъ-Христосым, Мыхц Къарим.
ЙгІауысуа уысхта дкІауымкъьазтын
Заджвгыи ушазимдыруаш, гІазим.

ЙшвагІвы-кІасамсу уара убзира —
ЧвгъаранІ — йыгъбзирамызтІ зынгыи.
Абжы кІьазызуазтын улира
АтІура йыларышвх ауи!

ЙпшцІацІата уынасып — уызуысым,
ЙпшцІацІата учІахІ — узымбаз хабар
ЙгІахча уахьчІва закІгъи йашІысым,
УачІвы йашІысызлуш укърар!

ЙпшцІацІата угвала-йжъага пшдзазлуш,
ЙпшцІацІата йчвалу ахІатыр
ЙгІахча уаныахымгъи йбзazuш
Удуней ахьыгІаква ръамыр!

ЙпшцІацІата ухъа йгІахча убзибара!
АчІвыйа уа уызхъгвыргІвауа?!
Пшкадза ухънагІвахпІ асы лашара
ГІвычІвгІвыста ушбзазз ахІвауа.

ХІАРА ХІВЗАРА

ЙгІахъяларыквын
йыгышадзахуам.
ЙгІашарыквын
йыгышаладзахуам.
УадыргІванагы —
хІгІапшитІта —
Циста йпссгІитІ
ари хІынцІра:
Жвац-йапыжвац
хІсабихвыцын,
Йац-жвацума
хІчкІвынхъа хІыцын.
Ай, хІажвуаштІ
уахъчІва-уачІвыла.
УачІв-уачІвацта...
хІгІаух хІара...
ХІгІалашвра агІвара
хІгІатыцІта.
АхІвансхІванхІвара
хІакъвыцІта
ХІыззамайхІвахІвуайа
хъгІата
ЙгІахІызшаз
хІынцІразамап?
Зджып зырчвызгы —
хъапцтобакІа,
Чын зыртызгы —
чындудздзакІа. —
ТшгІахІырбастІ
арахъ угІагылта,
Дызда хІыуа
йбзazuш гІван?
ХІхъахъла йчІву
хІикІалтацтІыхыгІвпІ,
Зхъахъла хІчІву
ймурад хІапстыхыгІвпІ.

ХІыдзхъа йчІву
 мачІдзакІ данхІагъу
 ХІа йгъыгІбахуам
 марагъи.
 ЙтшпынхІвахаз
 хІдуней бзибари
 ЙкъахІчІвахчваз
 арыцхІащари
 ХІакъыль райпхызитІ,
 ауаса
 ХІгвыла йгъхІаухуам
 зджъарагъи.
 Азаджв дгъычитІ,
 азаджв дкІвачитІ,
 Азаджв дхъыччитІ,
 азаджв дгвмачитІ.
 УацгІахІпшыхта
 хъарачІвыла:
 ХІзачІвнасыпынтшайа
 хІара...
 ХІа йхІмагІныйа?
 ХІызгІаншазйа?
 Адгъыл хыйа
 згІахІызшазйа? —
 ХІхъа гІацтІыхта
 хІазшвмырцІгІума
 ЦІиста йхІхъыпссгІауа
 хІынцІра!

ГАРА АШВА ЦЫНХЪВЫ

ХъвлапынхатІ. ЙкІвырша йачІвала
ЙгІахъагылитІ амыз хІкыт.
Цис быжъквакІ анахъ хъарала
Зны йгІагахын тшщаквыркІытІ.

ЙычвхитІ, йычвхитІ ачкъвылтырква
Ащхъа кІышвква гІамыздаз.
ЙычвхитІ, йычвхитІ акъазчырква
Пхата йацІащцын акъаз.

ЙычвхитІ ацІла тынчдза йгыла
ЙшгІакІылпшуамцара хІхъышв...
Учварта тІатІа-пхачкІвын уыла
Уычв уаргын, сбатырхвыц, уычв.

ЙтынчызтІ уыцІхква, йпшдзатІ ушахква.
Са йазхъасцІитІ, спсы зхъашваз,
Уара шуакІву йалзыргахуаш
Адуней йхІчвалапІатІаз.

ЭЛЬДОРАДО*

Щарда цѣуата, ссабихвыцта,
Уа ухабар сара йсзыргѣада?
Момкѣва, зны уызбазма пхызта,
Насыпчѣвыла-Эльдорадо?

Сшымлащѣуагѣи сымдыруа
Саннагѣвгѣагѣвыркѣвуз амгѣада,
Снацѣун са йындржыгѣ санырра
Станагушта Эльдорадо.

Санштѣалцѣахрыз смыма чвзаба
Сыла йгѣацѣазжѣуан мацзата —
Йнапѣбагѣъала сѣыма саба
Йгѣамыгѣдузшва Эльдорадо...

Зѣара цѣхѣайа ауицтара,
Зѣара чѣвыухѣайа мгѣвапшата!
Йсхѣаштылхтѣ са ссабихѣа гѣтара
Санымѣумца Эльдорадо.

Йамагѣныѣа ужвѣи йгѣаншыхыз,
Абанахѣ, хѣара-хѣарата
Сыцзын ауахѣ згѣанаркѣкѣахыз
Йачѣвахвыцта Эльдорадо?

Сыскѣшкѣва шлацѣла схѣвыцра ржѣыбуа
Йгѣасдыргѣнтѣ ашва пшкѣадзата
Ай, сара ссабихѣа йѣба,
Уара шуакѣвыз Эльдорадо!

2 Мхи К.

* Эльдорадо — анхѣанчѣви локѣква йрылу акѣрѣаль
джѣащахѣва. Ауаѣа насып змам заджѣвгѣи даѣамкѣва рхѣвун.

АХІВРА

«Сымцтахь ахІврагьи гІамйыхыргІатІ», —
Арса зхІваз — нагІлат дахьвхатІ...
Ажва бзикІ сымхІваскІва спсыхыргІатІ, —
Ажва гвымхакІ гІастнымхатІ!

Абзигвыгъаква азсымата
ЙгІайуаш зны асквшыпв хъара,
Апхын хІвра зыквхъала сылата
АжвгІванд чІыхв сапшитІ сара.

ЙцІанакІыз са сышти сымцтакви
ЙызгІамаухуата заджвгьи,
Ах, ахІвра гІайрыгІатІ сымцтахьгьи
Йдута, йпшдзата рахІагьи.

Ансисквша, гІапни-гІапнипхъадза
ЙгІайзаджвыкІыргІатІ ахІвра, —
Адгьыл сацгІалслуштІ ауипхъадза
АжвгІванд чІыхв сапшыныс сара!

ИУДА

Уа йузалуа
бзазара кьарута
йгьсылшум са йыздырра,
йгIасгвынгIвара.
УыжвгIандзара уаъапIи, Иуда,
уырхъварата рхIвастIхIва
зны уара?

Бзира йащту агIвычIвгIвыс
дуырхъвыкуа,
йгвыгъара
дахъубгIауа ауи
йгвыргъарагъи
уылаква унарыхъуа
алащцара угIалпшитI
анцIрагъи.

ЙажвуцIитI айсрала
кьралькIи кьралькIи,
абзибара йаквуыртIитI
хIвынчIвы,
йхънауырщгIитI уара
намысгъи кьаргъи
уау гIазхъыцIуа
уыбыз быжыгIвынчIвы;

айщчваква уырбжыкьытI
цыгвквайчIвата,
йаныжв дихъураштылхитI ана,
агалачва,
кIадыгвкI йацтаз
тгIачвакIта,
уа йучпитI
йамуыхуа йабаба...

Зъара уыс уымчІвымйа
йахъурыпхыз
уа утурых ауыра уагІвырсыз!
ЗъарагІвуда
мгъымцала йдурыблыз!
ЗъарагІвуда
йшбзаркІваз
йуырпсыз!

Уара уакІвапІ
хІысквш гвыгІвмыгІвква рагІан
ляажьадъа йызрыдзуаз
ауагІаква.
Унапа пІай баракъта
йырхъакІнахІан
адуней зырхъдуашыз
апскІаква.

Ужвы хІтлахангъи
уыхвага гІанылитІ,
маша рзужитІ
хІыжвлара зымгІва,
адуней агІвхъвыкІ
апшІауыргылитІ,
стгІачвагъи йгІарылауцІитІ
къаугІа.

УыгІвара абаъану?
Снадзата
ныха
угІабзамгылхуа
ушсхъварара!
МомкІва...
йхІымбадзакІва
згІва мадзата
тшхІылаушама
псейспамца
хІара?

Щта, Иуда,
уа умикробква йылапІ
зыугІа рхыгІа
гвыла йзымгауа!

Щта, Иуда,
уара удин дтагылапІ
з-Псадгъыл ахъаз
уыса мцы зыгІуа!

УхІыщташвйитІ,
быз хІыщтаухІвитІ,
Иуда,
урыцІхъычгІитІ упыкква
хІандуырщуа.
ХІы, йгІахІвастІ,
у-ИудамкІва узачІвуда,
а-Иуда йажва
йаздыргІуа?!

СбазитІ са
сгвы бзира щарда тата
йсыгІвзугъи йсагъугъи
дызбауа.
Айныжвгъи сипшІалуаштІ
сымшвауата,
са Иуда йакІванІ
сызчвшвауа.

Йзалуа гІасгвынгІвытІ ауи
къарута,
йгІасгвынгІвытІ
ауи быжъпсыкІ зихъу:
ари адгъыл
дыквызлуштІ Иуда
дъадзакву
Иуда дызтахъу.

ПСАРЧІВЫ

Сыгъѣанквынхум
йыншуш саназхъвыцуа, —
уыжвгІандзара счва йтшазгъи
сызхъитІ...
Ма йсчваквылитІ
спсарчІвква рыцІа-рыцІа,
ахІаквымхара амш
гІаргванхитІ.

ЙгІасызшаз адуней
йапсарчІвыта
йсыкву сшвахныс
тшарауан сынцІра,
са йсызлырхыз араѣа
лахъта
йыгъгІатныцІуам
ауи зласшвара.

РыцІа паса гъсыздырам,
ауаса
мгва сантаркІвазгъи
сгъахвитхмызтІ схъа.
СгІахвнымгылскІва сщапІы,
рыцІа паса,
йыршвахъан
скІапсарыкІва чІвырхъа.

Йыршвахъан-йырзахъан
сара спхыцІа, —
сгвыли сакъылыи
слыгта йызгитІ...
Са йсчваквылитІ
спсарчІвква рыцІа-рыцІа,
ахІаквымхара амш
гІаргванхитІ.

Сара сынасып хъвы
гІаздызкІылта
йызфакваз щардагІвызтіхІва,
йыжѡбапІ,
ДыгъгІаншушым,
са сыдзхъа йгІагылта
са старала
йызкІыхуаш джъауап.

О скъванчагІа,
уызбушда захъыла? —
СызгІамшІыхайа
рыцІа щажы?
Йызхъсымтіыйа
йымлашвхаскІва сыла?
СызгІамцірыйа
йансымаркІваз бжы?!

Йанамуьхуагы
хІпсыхІва лащцара
гъарпагъаджъта
ауи гІаттгІарын,
ЧвгъадзгІа йдрыдзыз
сара сабанпара
йырхабарта
хІдуней йагІарын...

Ужвы ачІвыйа?..
АгвчІагІв сазымпшуата
адгъыл хышвашва
схвынгъцла схъынхІвитІ,
Слыг къванчагІа
йазалныс цІыхъвата
ахІаквымхара амш
гІаргванхитІ!

АУИ АТШЫН

Ауи атшын
заджвгъи
закІгъи гъйасымхІвтІ сара.

Ауи атшын
заджвгъи
йыгъІасайымхІвтІ закІгъи...

Адгъыл сыквызма са
ауи атшын
йара?

Йа...
мышкІыла сакъвыцІта
сазгІайхма ауи?

АМГІВАЙСЫГІВ

ЙгІасыкхъвлатІ архъа гъвгъвара апны
МгІва сшыквыз са уахчІва.
О аквашуа, угІамкван зны,
Зны тшытракІ ущаквчІва.

Йгъуымбума саныжв лшІахъа,
СгвыргІва йарышлаз сан?
Ауи дыгътынчхуашым уахъа
Зджъара йшгІаддыз лгІан.

О аквашуа, тшщаквкІы, угІамкван, —
Уыжвгъи съацуш хъарапІ.
Йамуазтынгъи... данычвхра сан
ТшгІасыквчва уызхъара...

СШВАЙЖЬАЗТЫН...

Йджьарщауа
сѣапхаркІву уыжвгІандзара
СгІамцІадрыстІ асрычвхІвак
ва йахъах.
СыдзитІ са!
Уабъану сбзибара?
О сбзибара,
усзыхчазтын сгІахчах!

Снапа стйыма,
момкІва, сгвы хІахъвхума —
йызгІасрайгваз
анасып гычрах?
СыдзитІ са!
О сынамыс, уабгума?
Сынамыс,
угІасзыхчазтын сгІахчах!

Дсымбауа,
самрыгвжвакѣауа йхъыгІа
сцитІи сйыгІвсын
йацІашваз ачарх.
СыдзитІ са!
ЙыутІума, сгІвычІвгІвысагІа?
СгІвычІвгІвысагІа,
усзыхчазтын сгІахчах!

СгІвычІвгІвысагІа,
сынамыс,
сбзибара,
сшвайжъата
швгІанызжъызтын ауахъ, —
щардачѣапІ
йгІасбзааз уыжвгІандзара!
Агъын срычвхІва
сыла схънашвыргІвах!

АГЪНЫ АХЪАЗЛА ЖЪВЫЦРА

ЙшкІвокІвасышта архъа йыквпІ асы,
ХІара хІанхвыцыз хІнапа цкъа йапщдзата...
Асы йгІанылуаштІ ащтаква ласы —
ЙгІвабджьадза, хъарала йнаубауата.

УацІыхъван йгІайуаштІ амара йкІкІауа,
Асы ратыхуаштІ, йыгъгІанхушым щтакІгъи.
Ауаса хІнапа щтата йанхІцІауа
ХІпсы ъадзату йгъазрартхуашым маракІгъи.

ХІпсы ъадзату хІхъазы хІангІанхара
ХІгвы щтипхъадза йхІнарыхълуштІ хвырта чвгъата.
Апсра хІызгІайта срычхІвала йангІаншвшвара —
Ауесхъан акІвпІ хІанзычвуаш хІа тыщдзата.

Ауесхъан йазхІыргІвахуаштІ хІхъа зымгІва
АуагІа разыргІвара — хІва хІазымпшуата,
Джъугъальата йхъаранагуштІ хІтшпыхІва.
Ауаса... хІа йгъхІыздырхуашым ауатква.

ХЪВЫЦРА

Ари адгъыл сгІаквлищтара
Анчва йныс пша щарда шгІас.
Сзазымхъвыцсйа уыжвгІандзара
Сара сылахъ шакІвшакваз?

ЙызсымгІасйа скъырлѳу хІвыча
Схъахъ нашкыйадза йщІыруа,
Сара сыцІла апхын чгІвыча
ЦкІыцкІ апша йшакъвнажвжауа?

Йызсымбасйа уыжвгІандзара
Йшацапшказ уахъгйи тшынгйи, —
Сгвы йшачвырдаз абзибара
ЙгІакънымхІвыкырныс зынгйи?

Схъа йызсзаквымцІас ачІвыйа
Сан дшажвыз, саргйи спажвуа,
Сыдзхъа дшныцІхуа сынбжъагІв хйа,
Сагъачва шгІаргванхауа?

ЙамагІныйа хвыцгйи дугйи
Йышрызсыхъуамцара сжъы
ЗымгІва рацкІыс сызтахъугйи
ЙызйымгІахуа сара сбжъы?

Йызсымдырсйа йагъу сгвала,
Са йгІасхъшвата, уыжвласы,
Бжанардзара гвмачІра йала,
Архъа йшгІаквхуш ахъазы?

АмгІва смаухуа сызгІанхайа
ЙангІасыквлацца сара? —
ЙызгІамкІкІайа, йызкъвауайа
Сылахъ айначІва хъара?

ЙамагІныйа, щта, санадгыл
ЙгІасызшаз анасыпбжа
Арса са йызсцрихаз Адгъыл —
Ари схыгІаква рдзыгІвбжъа?

ГІАЙХРА

Суагіа сгіарылціын адгьыл сыквта
Сара хакв щарда гіамыздаті,
Сырхьысті адзыгіккв, аңхъа хъыкккв.
Йшсылшуз сыхьызгьи сыргаті.

Абар сгіапсан Хъвыжвчківын сгіаталхиті:
Сзагіаз ауагіа дара-дара
Рнапіла рылахъ андыргіалхиті
Закіыла йсзыбжамківа сара.

Йъазгуш сымдырхуа ари сгвасра,
Заджвгьи дсмыркъванчауа, йхъасціаті:
Уыугіа угіарылціырыныс майразтіхіва,
Баргвыпі урылалхныс ауат.

АБАЗАШТА

АмгІва сыквпІ,
йгІаспІаситІ апша хъшвашва.
АмгІва сыквпІ
уа уыкъаз бзиракІ сацта,
Абазашта —
йапкъахуз са сашва,
ЙцІыкъвахуш са сашва —
Абазашта.
Йсчвыдзызтын мышкІы
уара улашара
СгІаквахушгІ адгъыл
амгІва змаужуа лашвта,
Абазашта —
йапкъахуз сбзибара,
ЙцІыкъвахуш сбзибара —
Абазашта.
Суымджьабан
санрыладзра укъабатква, —
ЙгІауызсрауашгІ сгвы
ахІврапшцза йапшта,
Абазашта —
йапкъахуз смурадква,
ЙцІыкъвахуш смурадква —
Абазашта.
Скъахъ апны
уыжвгІи щардара укъагІа,
Адуней йгІаунахІвыргІи
йамуашта,
Абазашта —
йапкъахуз са скъыгІа,
ЦІыкъва змам са скъыгІа —
Абазашта!

ЩТА, ЙШПАКІВУ...

«ЙнашхыйачвапІ уашва!» —
араса йгІасышвтитІ тшпынхІва...
АцІараква рапшта сгъвычІгъвычІуашма
ацІла схъачІвата
алухъара гІвыма
йшахъадзгылу збузтын
хІуагІа,
Йызхъадзгылу шлухъара гІвыму
даргъи йгІаргвынгІвуата?!

«ЙзачІвкъахвІа ууарадка!» —
араса йгІасышвтитІ тшпынхІва...
Щта, йшпакІву дзынквата
сашІамсуа
сшгъынцІкІвуаш сара сгвыла
йызбузтын йшыквыркІву
адгъыл
хІуагІа,
Асквышывква йызнымкІва
йырчвгІацІцІхыз
ачІвыла?!

ДЖЪАУАП

АбахъщГаразтын
адуней злалу,
УгІай тшыщх зынла,
датшазаджвы дуымщыскІва.
ХвгІара-тийразтын
адуней злалу,
Ухъа тйых зынла,
датшазаджвы дуымтйыскІва —
Йамуазтынгъи,
йарыгемачІуа аугІа
Уыкагъи щта пІайкІ
ачІвыла йыгъГанылрым,
Усабиква йрызГІанужьуаш
ятшпынхІва —
ЩахахыГів хыта
рцІыхъва йгъГатагылрым...

«АЧВЫНЦІКВА»

Абагъаха йашІашваз
чвынцІыга
ШвбзazitІ шва,
швбахамахауа швбзazitІ.
Абагъаха зчІву абагъ
швакІыга
ШвцІначвгІанацІкІа
швгвы мадзата йнацІитІ.

Шва йгъыжвбум
швхъауыс хвыцмыцквa
рыда,
Швхъа йыгъшвзаквцІум
швылахъ чвкІвры швшалыгу...
ШвангІадри — швгІвычІвгІвысын.
ЙызхІварыда
ШвчвынцІссахата
ари адгыл швзыкву?!

ДЗЫН ЭТЮД

АжвгІванд аѳачІва шлакѳа.
Ащхъа мгІѳащкѳа.
Адзын хъѳыцра хъантакѳа.
Абыгъь гІѳажъкѳа.

АцІх ауыра. Йкъѳаз ашахъ.
АпстІа хъшѳаѳѳа.
ЙлахъѳгІахъасру алахъ ахъ.
Алахъ аѳѳа.

Аджъугъальѳа. Архъа пѳѳа.
Ахъазыра.
Йжъагу адуней лаѳа.
Аладз цыра.

Сныбыжъ. Сылапш йцІыруа.
Сгѳала йгІѳыму...
Зджъарагъи уызмырцауа
АмгІѳа —
мгІѳума?..

ДИАНА

Диана, спсы зквырману Диана,
Былла сауырлати уахчывагы!
Ашварах чѣвѣвахъапц гласыркы. Уадыргѣвана
Йыгстахыкым сара закѣгы.

Йыгбымбума сара сшгѣапсаз, Диана?
Амшгы псыхити, йгѣадзати аквагы —
Ашварах чѣвѣвахъапц гласнырѣа. Уадыргѣвана
Йыгстахыкым сара закѣгы.

Диана, спсы зквырману Диана,
Квыджмакѣ угуазшва йгѣастѣ апшагы.
Йа йсырбагѣваца ашца, йсырба!.. Уадыргѣвана...
Йыгстахыкым сара закѣгы...

Абыхъвчѣвыцаду сыджѣалын сзымцахуа сгылапѣ.
Апстѣва уалста... абан йаргы
Ашварах чѣвѣвахъапц абыхъвынцѣа йхвынгылапѣ, —
Йгѣамачвысырквын снаквпшитѣ ауи!
Диана... спсы зквырману Диана...

СЫНАСЫП АТШГІВА

Сара сынасып атшгІва
йангІланачпа кІагІваса
Сагърапумцара йсрычвын
сгвмачІуа йдржвыквызгатІ схъа...
Щарда цІитІ ауищтара.
Схвырта йысхъатІ...

Ауаса

СщанІсаргвыцІаква блыркІвитІ
йгІасдыркІуата сгвахъа...

Схакв йгІататІ агъын хъшвапва,
йсызгІанагын асрычхІва,
ЩтазадржвыкІгын уымбакуа
адгыл сыла йхънагІватІ...
Йахъанызгын гъсыздыржуам
зны сызхъпагъалгІаз сытшгІва...
СынцІрагын сгъалгадзакуам, —
ай йгІашІасма ссахІат?!

Ужвы, зджъакІ рымца йгІахъшвалыз
амшІ тшыт-мытква азскІуамца,
Са йацІсхъыйра смураджан
датша бзазаратшгІва,
ЙылгІварчитІ йашІамсдзакуа,
алгІва йгъалубгІум амца,
АкІагІвасала йапшшвитІ
сара сылахъ зымгІва.

СчкІвынхъа гвыгъара къахкква,
шва швахъпаца?
Шванбаца?
Йа... локІпшцзата швгІасхъвыцма
са санзымчвхуаз йахъа?..
Сгвы йгІаталын асрычхІва —
сгвы цхІашвтшытхатІ.

Ауаса

СщанІсаргвыцІаква блыркІвитІ
йгІасдыркІуата сгвахъа!

СЫЛАХЫ САРИ

— Зны угІаситІ сѣа,
зны угІахвынгылитІ сгвы,
Зынгы сбѣауцІтІ
абзаара ахылагъ.
СнауыІвахитІ,
суымпцдзаскІва йгІасгвынргІвы:
Уызсылахыз ачІвыйа,
сара сылахъ?

— СагІвызанІ са
ани йрымбжъас атшы.
Ауаса, ма, сѣузымбжъатІ
уыжвгІандзара —
КІасамста
скІвдыр угІатышвтын
уа мышкІы,
Абар уызгитІ шамкыла
ауицтара.

АЗДЖЬАКИ

АзджьакІ чварныкъвитІ.
АзджьакІ чварчважвитІ.
АзджьакІ чваргвыгъитІ.
АзджьакІ чваргвжважвитІ.

Къахвдза йчварнацІитІ,
Псейспа йчвархъыхитІ.
Къвыпдза йчварбзазитІ.
Тынчдза йчварпсыхитІ...

АМЫЗ

Азаман хІара
йгъхІызхъум анцІрала
ХІбзазара айшыс апны.
Гвыргъарата
йхІымазгъи щымтала
ЙгІанашхыйахитІ хъылапны...
Амыз, амыз,
угІатшкІарыцІ уара,
ХІабарба араъа
хІызхъара.

Адуней апны
асы гІащтІалитІ
АгІвагвана хънагІвауа,
ХІазымпщдзакІва
ауахъгъи гІаталитІ
ХІа хІнамдзаскІва хІъацауа...
Амыз, амыз,
угІатшкІарыцІ уара,
ХІабарба араъа
хІызхъара.

Мыш сайырта
йгІахІынийан хІбзибара,
Чва гъахъагІымбатІ ауи.
Ужвы хІазыцІритІ
хІала алащцара,
ХІбжъы хІымгІахуата хІаргъи...
Амыз, амыз,
угІатшкІарыцІ уара,
ХІабарба араъа
хІызхъара!

МЧЫМХЪАРА

Зны суасаражета,
 зны сджъагІафа ччахъвата,
 Зны сшвыртшкъауа,
 зны сылшвшуа ахІвынчІвы,
 Сгвы сымлыкѳета,
 йымжъйушыз сгвала счІахъвата
 йназдастІ сынцІра...
 АчІвыйа йшвхІвуш ужвѳ?

Ашахѳ апныла
 швызлашІыстуаз сашѳакѳа
 Дзын хъалапыхъакІ
 цІла бгъыта йгІакІашѳшѳатІ.
 ЙангІашѳвызша
 аскѳшыпѳв асрычѳхІѳа хъшѳашѳакѳа
 Сбзибари сгѳмачІри
 рымѳа шѳгъамырихатІ.

Смурад гъжѳымбатІ,
 шгѳвалымсра йаладзтІ сгѳыншѳвара.
 Сара сзачІадзѳз
 гъшѳвыздырхуашым зынгън.
 ЙыгъшѳвызгІанызжъуам
 сгІѳащѳаракѳа рнышѳѳѳвара,
 Йхъантазтынгън,
 са йсыцызгитІ аун.

АчІѳыйа йшѳхІѳуш,
 згѳы йахѳиту абазаргІа,
 ЗыугІахъа тѳдырра
 йахѳитым аугІа?
 Шѳѳгъамшѳѳѳѳѳа агІѳадыгъ,
 йыззгІайыз шѳѳѳазара,
 Сара санѳгъашѳѳауа
 сцІырѳжъы шѳшѳыргІаІ

Шва швгIащакъхузтын,
амара джъащакъхъвата
Шадуней акъахъ
мышкIы йангIакIкIара
Йа суасаражыта,
йа сджъагIафа ччахъвата
ЙшвымдырдзакIва
снашвылалъуаштI швара.

«АМЫЗИ АПСРИ»

МызчвгъаргъарпІ — гвыр щІлазтынгъи йубуштІ.
АдгъылгІвына снаквпшитІ хъарачІвыла.
Уыжв ласы ауаъа са снадзуштІ,
ТшыспцахуаштІ ауаъа уыжв ласыла...

МызчвгъаргъарпІ... СымгІвайситІ сахъуа спсы.
ХъарачІвыла снаквпшитІ адгъылгІвына.
Сгвы щаквскІитІ: «ХІнадзуштІ, хІнадзуштІ ласы,
МачІкІ йчхІах, — схІвитІ, — йыгънымшатІ аймына»...

МызчвгъаргъарпІ... ХІвапсагІвапІ адуней.
УазнардзышитІ анасып... Ауаса...
Псейспа скІахІан сгІаквхатІ асатей,
ЙщаквнакІытІ сыгвгъи сгІапсара паса.

МызчвгъаргъарпІ... СабацузиштІ йара?
Сбзазарагъи... йгъгІаціамылымиштІ сыла?
Амыз хъшвашва схъадзгылапІ сара
АдгъылгІвына йнаквпшуа хъарачІвыла.

ЙГІАЩТІАЛИТІ АПСТІА

Амш псыпс апсы цазтїхїва
спсы таркїванї сара...
Тшарысасуа
псейспадза ауахь гїаталитї.
Апсыцїа ащтиуа
йчвасыситї ахївра.
Апсыхїва арпсыткїан
апстїа гїащтїалитї.

Йзачївтынчїа, йдауышвайа
адгьыл ахьахь,
араъа зынгын
къазауаткїгын нымшасшва...
Сара сгьахьгвыргїважуам
(щта, йаъума агь?)
йъарышлауа сныбыжь
ари апстїа хьшвашва.

Йгїакїкїитї йачїва йыбакї
гватшныта йгїапшуа.
Араъа йамбаскїва
йабахуаш ачївыйа!..
Йгїащтїалитї апстїа
адуней хьнагївауа...
Йгїасбзааз сазхьвыцхитї.
Сдзыргївитї...
Йскїварыйа?

СЪАБЗААЗ АКІВНІ

Насыпгѣи хыгІагѣи гІагваралитІ.
Зны йкъахвпІ сынцІра, зынгѣи йбаргвыпІ.
Ауаса, йпшдзу дуней бзибарала
ТшарчвитІ йатаркІвах сара сгвы.

ЙатаркІвах са йджьасщитІ цІла бгъьипхьадза,
ЙджьасщитІ апша, ашахв джъасщитІ.
ЙджьасщитІ абзазара, аунпхьадза
ШІыц-шІыц сгІадрихызшва йызбитІ.

ЙстахъыпІ асрычвхІвакѡа гІасшІаслара,
Ануркѡа хъгІата сдырпхара.
О, сквшызыкъ сбзазаргѣи, абзазара
Йыгъсзалрым щцалрата сара.

Ауаса ужвыбырг, лахъвгІахъасракІла
Йхъвларыквын сымш ачІвыйа йскІвуш?..
Йгъджьасщущым са съапсыхуа пасата.
Съабзааз акІвпІ сара йджьасщущ!

ЙАЗГВРЫШХІВАДЗА

Ай-й, йзачІвгьи гвасра
хъанта-хъантадзайа
угІахъаКІ
сквшышвпхъадзарала
йтарагІаз ргвы
агвыгъара — пстхІвата,
пстхІва мцхІвата йангІацІцІхра!..
Хъара швызцауайа? —
Абар са схъатала
зъара гІамыздайа,
зъара гІамскъашайа
ЙачІваджьргІа рыцІахъ апны! —
Йабоу, щта? Йызбада?
Йызбада-йызгІада?
Йабоу, закІы злымцІхыз?!
ЙгІазхъвыцта йызхІвада?!
ДгІадырхта, дгІапшгІахта
насыпгара уйылацах..
Сара с-Абазашта,
угвы йтахъватшта уыладз,
уапшы хъацІа-хъацІа
ЙачІваджьргІа рыцІахъ
йгІахІвуа адзын адз...

АЛЬДЕБАРАН

Ауахъ гІаталитІ.
ЙгІашІыхатІ абан
Ацгъанква рыйачІва
Альдебаран.

Пхызшва йыздырхитІ,
ХІырхъаква рпны
Ачатыр шкІвокІваква
Гылан зны.

Ауахъ анГІайра
Атшыпщдзаква хІвуан
Псейспа йырхъадзгыла
Альдебаран.

ДчІван лыгажвдзакІгъи
Амца дапшуа,
Йлакта нашхыйа
ГІанаркІкІауа.

Йхъахъла тшгІацтІырхуа
АчІвецква былуан,
Ауаса йгъазынамдзузтІ
Альдебаран.

Ацгъанква рылахъ
Агвра рымгауа
Йхъапшылуан ажвгІванд
Уарад рхІвауа.

ЙгІацІрыздищтІ апхъата:
«Абани, абан
ХІынасып аяачІва
Альдебаран!»

Ачатыр шкІвоківакѡа,
Шѡгъаѡахым шѡа,
ПшакІ гІагъагъата
Зджъара шѡагашѡа.

Ацгъанкѡа гъгІамахтІ,
Ауаса, абан
Рынасып аѡачІѡа
Альдебаран.

ЙгІалсын ачІѡхѡа
ЙгІаскъадзгылтІ ауи...
Ацгъанкѡа рылахъ
ЙапшзапІ са счІѡгъи.

АуекІвзапІ дыззымчѡхѡа
Йшлаз сара сан
Лхъышѡ ѡангІакІѡлпшра
Альдебаран.

АЦІЛАУАТРА АПНЫ

Цісчківынкi гъвычiгъвычiтi
Ухъахъла.
Упхыцiа хытхытитi.
Упахъла.

Убзазара гъмачiтi
Уыдзхъа.
Уаджхъаль гiанацiтi
Уыцiахъ.

Йатаркiвах,
Йатаркiвах,
Йатаркiвах —

Уаджхъаль гiанацiтi
Уыцiахъ.
Убзазара гъмачiтi.
Уыдзхъа.

Упхыцiа хытхытитi
Упахъла.
Цісчківынкi гъвычiгъвычiтi
Ухъахъла!

АПСАХЪВА

АцІска рашва кьахв дыржвыуа
ЙахъыпсгІгІ адуней джъацахъва.
АчІвыйа, щта, уара уызчІвыуа,
АдзкІвар атшпы йгІайыз апсахъва?

Уара уызхъвыцуа йамагІныйа
Убыгъ чвышква псейспадза йтыртыруа,
Уахъгы тшынгы уа ухъа знаркъвыйа,
АчІвыйа угвасра зхІумырдыруа?

Уара ушайдзас угІанижъта уаба
Узайгвыгъуз уангы хъацІа дцама,
ХІатыккІ уызналадрышвуа асаба
Усабихъа йыбата йугама?

КІасамста йгІацІцІма учкІвынхъа гвтара,
ЙтшкІаралхма уыйачІвагы паса,
МышкІы дгІауайжъата убзибара
Йаквылма уылахъ абараса?

Усаби йучвдрыхъараз анцІрала
Уара дгІаупшума хама-хама,
Ащата зны тшгІауызчпаз чвала
Узырпудуа абызкв нкъвнгама?

Йучвыдзма укыгхвыц угІазтадрийыз,
Ауаъа йхъыхма уытшгІва ахъва?..
АчІвыйа, щта, уара йуызнийыз,
АдзкІвар атшпы йгІайыз апсахъва?

ЙЫЗДЫРИТИ — СЫГЪЧКІВЫНХЫМ

Йыздыриті — сыгъчкІвынхым
Саргын шарда цуата...
Заманти кьарупи
ЙгІанхазыз сызхьушма?
ЙгІаджкыквсцІаз атдзы
ГІастынхузтын бжачпата
СынцІра закІаджкыкІгын
ЙашІысымкІва швахІушма?
СымгІващи суаради
АхІвра йъахънагІвахуаш,
Зынгын сьашмырджъахуаш,
Зынгын сьашмыртшхъахуаш,
ЙхІвансхІвану схабарква
Ъашвхъаштылхуаш ахъаз
Сыгъаджъуата гъакІвым
Аратква згІасрахаз...
Алыква рцапхдзыли
РбыгІвышыгІвли йыруыхван
Египет
Апирамида чвасысква,
Ауатла апсра
ГІадырлагара ргвыгъан
ЙачврыхІуз апсра
Фараон акъыльсызквакІ.
Рыгвта гъІардамыхІвтІ.
Ракъыльсызра йасинта
ЙгІанхатІ абарат,
ЗакІаджкыкІгын йашІысым...
...АугІа йырхІварыгын
АлахІгын — д-Къаримта,
СгъалахІым сара,
Фараонрагын гьсуысым,
Снашхыйари скъахари
Сара йсдунеймлыквта
СгІабзаситІ анцІралагын

Швылахь салыгта.
 Момо, йыгышвызсуыхвум
 ХІахъсин пирамида, —
 Тыдз суыквигі —
 Швъабзауш
 Швсабиква гІашврита!..
 Йыздыриті — сыгычІвыныхым
 Сара щарда цІуата —
 Заманти къарути
 ЙгІанхыхыз смзхъушма?
 ЙгІаджвыквѡцІаз атдзы
 ГІастынухузтын бжачпата
 Ауи назырдахауаш
 АджвырагІв дгІаншушма?
 АджвырагІв дгІаншушма
 АцІыхъва зызгІауаш
 Сара сабанпара
 Йшвыруысауа рашва,
 Зхъауыс йазымхъвыцуата
 Згвы нашвыззрауаш,
 ШвхІаквым азырхуш
 Ари адуней хъшвашва;
 Йшвыртшхъуш — йызквнагамкІва,
 Йшвырджъуш — йызквнагамкІва,
 Йырпудру хІвансхІванта
 Зхабарква швымхІвуш,
 ЗлахІварагыи зхъвыцрагыи
 Ззычпуш аргамта, —
 Замангыи, къаругыи...
 Насыпгыи зызхъуш?! —

АШАХВ АХІВРАПШІДЗАКВА

ЙгвыгІвмыгІвын ауахъ. ШагІандзакІ
Аква гІакІачІвун, ац мачвысуан,
ХІдуней архчуашызшва йгІахысуан.
Саргы сарбцІуан гвыргІва хъантакІ.

Уахъа мгІва йыкву зымгІвагъи
СырзыпшгІун са йыгвмачІуа сгвыла,
Ауат гІазшІыстуан сара спныла!
Ауаса... дгъгІамиуазтІ заджвгъи.

Ашахв сазпшуан — ауыгъи къвун.
Аква гІакІачІвун, ац мачвысуан.
Йыгвжвейыз ацІаква кІазызуан,
Зынгъи йымшахуашызшва йырбун...

ЗымгІва дауышвахатІ шарпны.
УацІыхъван цІисбыжъквакІ гІашІыхатІ.
УацІыхъван нурхвџцквакІ гІахъхатІ.
Саргы сгІаджвылкъатІ агваны. —

ЙгІаспылтІ ахІврапшдзаква йкІкІауа:
Ауат апсыхІва чІыхв ныркІылын,
ТшдыртацачкІвынуа спяхъ йгылан
Налькъвытнальмас гІаркІыниІлауа.

Йджъасшадзауа сырпшуан ауат —
Йахъа йхъазцІузда йгІащаквхата!..
ЙсызгІайхуан са йнымшас ашвата
Пхын щымтахъата йпшдзу смурад.

Анурква адгъыл гІадырпхун,
Тшаршышуан адгъыл гІваз гІахъычуа.
АжвцІычкІвын арса йгІагъвмчІгъвычІуа
ЙчІыхвтІкытІкъу ажвгІванд йала йпсгІуи:

«Йангарыдзгадзугъи швыцІх швара
ГІвычІвгІвмста швбзаза швгвы швямрыдзуа —
Ашахв ахІврапшдзаква йыргІвыза
ЙхъашвцІа уачІвы йшгІакІкІуи швыицІра!»

СЧКІВЫНХЪА

Сара счкІвынхъа
 йсымбадзакІва
 сылахъ йалцІын
 спхызква йрылатІ.
 ЙсымбадзакІва
 спхызква йрылцІын
 йагІвсыз асквхква
 йрыцта йджвыквылтІ.
 МышцымтакІ
 сара сгІапшызтын
 счкІвынхъа шаахымыз
 гвастатІ.

Схъа джъасщун —
 датша сджъазщущда?
 ЙгІанымшас
 са спны йгІаншама?
 Сара сныбыжъ
 спяхъ йгыла
 йгІатапшуан
 слакта йщаквхІыта.
 Хама-хама
 спяхъ йгылан.
 Сара йшсчІву
 гІаздырхтІ уацІысхван...
 Амшква цун.
 Йызуы-йзымурыгън
 счкІвынхъа шгІамышуан
 йазхъасцІатІ.
 Адуней шабгу
 инакІылын
 адзын пша
 шарпныдза йгърымуан.
 Аджъугъальа
 сгвашъ йазгІагІвуан,
 закІ акІвун

йгъжважваъаджъуа.
 Алагъи
 агъы аишIыгъра
 ауахъ ахвагаква
 йрайшуан.
 АпстIава йала
 амш гIаталуан.
 ЙгIакIапссун
 аква хъвлапныдза.
 Зъарамшыйа,
 зъарамзыйа,
 зъараскышыйа
 йцаз араса?..
 Арба шIтуан,
 заджъгъи дгъгIанамгуазтI.
 Азамангъи
 гъсымпхъадзахуазтI.
 Зны уахъкI
 сыгъгъи йтадзамкIа
 са йатаркIвах
 счкIвынхъа сайпхызтI.
 СангIашIыха —
 йджъашвымщума! —
 йгIайыз амш
 алалкIкIгIун нурла.
 Сгъжважваъаджъуа
 ашв гIастIызытын —
 счкIвынхъа гIайхын
 сгвашвхъа йгылапI!
 Аптахвит
 йаршвшвитI ахъабра,
 амгIа саба
 рыквпI ачрыкъваква.
 «УгIатшкIарыцI, — ахIвитI, —
 ласылас!
 УгIатшкIарыцI,
 атынчра йгъагIам, —

хІа уыжвгъи
мгІва щарда хІпырапІ
хІгІара щардагъи
хІызпшыркІвитІ». —
Са йатаркІвах
амгІва сыквылтІ.
ЙгІасынйатІ
абар йатаркІвах
сара сашваква
зны йсзымхІваз,
сара сыгІвазачва
зны йсчвыдзыз.
йгІасынйатІ
абар йатаркІвах
са зны йсзымкІыз
абзибара.
ЙгІасынйан
сара йгІасыщылтІ,
йсыцта йнейитІ
сьацалакІгъи.
Арса адгъыл
сыкв сымгІвайситІ,
йхъынсырхІвитІ
ауи сщапІквала.
Сара сгвы
йгъгІахъысуам шлацкІгъи.
Схъабра, щта?..
АчІвыйа схъабра? —
Сыщдза йкъагІитІ
гІапынцІлата! —

СБЗАЗАРА

АгІапын тыцІхитІ,
 апхын гІаталитІ.
АпстІваква срылсуа
 абыхъвду схьалитІ.
Апхынгы тыцІхуаштІ,
 адзын гІаталуаштІ.
АпстІваква срылсуа
 абыхъвду схьалуаштІ.
Зны швангІагылра
 абыхъв швапшрыквын,
Йхьалуаз амгІвайсыгІв
 дгІажвымбарыквын,
ШвымгІвын сгІашваухныс
 ащанІ апныла —
Ащхьаква рхьахыла
 ауарбаква швырлапш!

АХЪЫШВКВА

АцІх хвагала гврыдзгадза йаныхауа
Атыдздуква рхышвквала йгІаспшнтІ.
ЙкІкІнтІ ахъышвква бзиракІ саздыргвыгъауа,
БзиракЛа йгІасайгвгъауа йгІакІкІнтІ.

Щта, йхъасцІнтІ даргън саргън хІшымгІващауа.
Щта, йхъасцІнтІ хІара хІшабамжъауа:
ЙкІкІаларныс ахъышвква — акІвпІ сызбзазауа,
Сбзазаларныс акІвпІ даргън зкІклауа!

АДЗЫН

ЙгІайтІ сасыта адзын,
АцІлаквa тцдыршвшвахитІ.
Апша хьшвашва гІасын
Акьырльуква пссгІахитІ.

ЙалдзгІитІ амш акІкІара.
Адз гІахІвитІ цымтала.
Йыкылын архъа гъвгъвара
ЙыгІвитІ аджъугъалъа.

ХІдзыгІвхвыц атолкъвынлѧ
Уарад къахв гъахІвахуам.
АжвгІванд чъщыпІ уахъынла,
Тшынлагъи йыгъхъдзахуам.

Уыжваласы йгІадзата
Агъынгъи гІаталуаштІ,
Адуней хънагІвата,
Ах, асгъи гІащгІалуаштІ...

Цис хвыцзакІ тигІатнахуа
ЙыквчІва йгІважъхаз ацІла
АгІвзачваква йпссгІахуа
ЙрыщтацІритІ араса:

«Шва швгІазрийыз ашта
Майрадза йкІашерышвитІ,
ЙазгІаныжвжъын ахъта
Ахака пхала швуышвитІ.

Сара спссгІахра йгъагІам,
ЙсхІвуштІ араъа сашва.
АцкІыс пхарта гъаъам
Сара сышта хьшвашва!»

СЫГІВЗАЧВА

Знысла сбзазауа сыгІвзачва цриква,
«Дгъымначальникхаті» швыуа заджвгъи.
ШвыртарчІацІа акІресла къвакъвквва
ШвыгъсызгІацІажуам сыла саргъи.

Ахъарчвыгъкъва аныла-арыла
Хъара ркІуан йхъыржжжважуа рнапІхква.
Шва швымгІвайсуан ачІвыла швхвнгыла,
Сы гІашвыквсуа, йгІашвыквквуа ква.

ХІвынапдугъи шІублашвгъи йанкъвакъвуа
Зны йгІарчІенхуш хІапчын азырхІахІвун.
Шва швыгъмачІуа, швхъауысгъи жвымбажуа
АугІа рылахъ швазлыгуа швынхун.

ЙамацІаdryсуан артихъвагаква ршырдза
ЙцІарапІару ацІара пскІаква.
Шва йшвынгІалитІ агалагъи рыцІа
Швгъы злахърысу аdryкъва пидзаква.

ЙамагІнызІа швызхъибгІуз аңцІрала
Зхъвгъи йызхъымызгъи зфаз ажвынду? —
ЧІахІра уауызтІхІва унашвачпагІв швъала,
ЙыгъуызгІауам уызхвм апІатІу...

ЙрызшвыргІвахтІ маша зжызгъи йцІагІвызгъи,
ЙыгъжвымбатІ ахІванскІванква хабар.
Млыкв зырхІазгъи ажъараква зкІызгъи
Шва йгІашвыцныхчылуа йгъражвитІ абар.

Уыжыласыла ауат нышкъварата
ЙгІаркІымпІлуштІ азаман аңапІхква.
ЦІва швымгІвайсуантІ хъарата-хъарата,
Сы гІашвыквсуа, йгІашвыквквуа ква.

АУЫСАГІВ

АуысагІв, уыхъалапын гъхъарахым.
Уджъазшуш дабоу? — дунейпІ ари.
Ужвы швызлапщылугъи гъщардахым
Ари абзазари уари...

Зны уыгІвза бзиква рхІвахІвра уала
Зынгъи йгІауайшуа алаква
Ууарад абжъы ашахв ахъкІъала
Уа йызшінаурытуан аугІаква.

ЙгърымгІатІ... УгІапшызтын — агъагъара
Дгъубум уара псы зхъу заджвы.
ЙщаквыстІ абар уа утвы апхара,
Убыжъгъи щаквыстІ абар ужвы.

Умурад пшдзаква анкІныл ахъылагъь
Йудырті уынціра закІгъи йшапсам.
АчІвыйа, щта, йзаквылуа уылахъ
Йучвыдзуаш арса йанщардам?

Утыдзхвыц йгІашылті агъмачІра уарта,
Агвыргъяхъв мачІгъи ухъвын уара.
Йуызшата йба уъазымкІыз гъарта
Ари абзазара угІара.

ЩаквкІдза уазхъвыцхта йыцісыз уыла
Йыншаз зымгІвалагъи уразха,
ЙгІаталуа уыхъалапын ахъыла
Улакта лашарадза йнарха.

АКЪАНДЖЬАКВА АНЦЫРУА

*Адуней йыкахым сыгІвзачва
йырхъмаштылгата*

Амш чвщыта
Акъанджъаква анцыруа
Саргы — йсхъазыта
Ауат санрыздыргІвуа,

УгІай, сыгІвза,
ЙкІахІаз сгвы гІащІыхх,
Сбзазара йсыгІвсуа
Арса хъгІадза сарпшых.

Йцаз сысквшква
Псы гІархъацІах уара,
ЙазыгІ ашвхъышвшква
Са сынасып хъара.

ЙгІамыгІвхъыцІта
ЙгІамшылхыргы ауи
Сгъачвшвум — уа усыцта —
Акъанджъаква рцІырбыжъгы.

Уа усыцта
Йыгъсхъысуашым йыба чва.
Ауаса... дызда
ХІа хІанзырйахуаш уахъчІва?! —

ЙтыцІгІ сыпхын...
ЙыдзгІ йнасцхІаз схабар...
СгвмачІра хъдрыпхын
Акъанджъаква цІритІ абар...

ЙГІАЙТІ АХЪВЛАПЫН...

ЙгІайтІ ахъвлапын,
ауаса йгъымхъвладзастІ
йгІашІыхахъазтІхІва хІхъахъла
амыз чвада.

Араъа са
мачІкІ тшыспщарныс
сгІашІастІ,
стшгъи аусщтитІ
ащанІква сымщахІауата:

«Уца хІайда ужвы,
ухъа уахвитха уара,
пша мкІчІвыта уыгІв
анылагъи арылагъи.
ЙацгІамыгІдаз,
йацыгІбаз шнахъара...
ЙгІанхакыз ахъаз —
сзынадзахпІ щанІылагъи».

ЧВАМЗА

Ачвамза кІкІтІ
нбжѣгІвхвыцта спѣхъ йгыла,
ЙгІасзыгвѣаджѣуа
йымкІчІву чвабаладзыла.

Ачвамза блитІ
йагІвыза сынцІрапхыцІа, —
Ауи... йшызбумца
йаддзгІтІ рыцІа-рыцІа.

Ачвамза кІкІтІ...
Арыла ацІхъ гъратдзахуам,
АшыйачІвагы
схѣхъла йыгъгІакІдзахуам...

Ачвамза блитІ,
йхвыцта, йкъарумачІта,
Йара шпсуагы
са сгвы шарбзиуаш йацта.

АРАҒА СГІАЙЫН...

Араға сгіайын
рейша сгіакшваті
Йымцырадзаз
азамангыл.
Сыззхьамлыз абыхъв
тынчдза сгіаківшаті,
Смурадква сщын
стачівахті абкъвыл.

Стахъвыцуа схъа
стачіван ауаға,
Йгьгіашіамылті
схъвыцра аціла швыр.
Пхартшахъвата
йснапйыціплаті сагіа,
Ачархква хийті
сара суандыр.

Йгіаштіысхын схъа,
йгіахъстіызтіхіва сгівылакі,
Заманта йсымаху
мачідзані,
Сгіазхьыківшаз абыхъв
спахъла йгылані,
Сызчвырдаз суысква
спахъла йщтіані.

Ужвы зпны йызбушда
сара сгвасра,
Съачіваз, сигівыза
йбзazuш гіван?..
Хіа хіаківні «йгылу» —
хіангіашіасра.
Зынғы «йыгылым»
азаман!

АЦІСКВИ САРИ

Щымта сгiаджвылцiтi агваны.
Ацiсква сгiахыла йгiагъвычiгъвычiтi,
Ауат сарыкiыргитi, йгiасхыччитi
Сгiагвмачiуа адуней апны.

Угъвычiгъвычi, йа учiвыу, йа учiва удзыргiвуа, —
Йаразакiытi йацiхъву укхыцiа...
Ауаса, сбззитi, рыцiа-рыцiа
Санцахуаш амш сахъгвыргiвауа.

Магiныта йамахiа сынцiра
Ауи сахъвыцiхырквын майрата?! —
Сара — сгiвычiвгiвыспi. Нагiлат хъгiадзата
Анчва йгiасайхтi ари сара.

ЭЛЕГИЯ

Спахыла йаъу сазкъвыцитІ.
Сыла йгІацІахитІ йаъаз...
СыдзитІ, псейспамца сыдзитІ
Зыла сымдырныс ахъаз.

Апша хъшвашва гІасыцхъвмаритІ.
СцаквнакІуаштІ уадыргІвана.
РыцІа-рыцІа тпарысъритІ
ЙгІамзымдаз агІагвана.

Схъвыцра хвиртата йсыхытІ.
АцІх йгІанагитІ асрычхІва.
ЙхъыхитІ, псейспамца йхъыхитІ
Са смурад пшдзаква рытшгІва.

Схъабра шкІвокІвара гІалашвитІ.
Сысквшква кІнылитІ ахъылагъ...
СыдзитІ-псейспамца тшаласшитІ
ЙчмазагІву сугІа рылахъ.

АГІВЫЧІВГІВЫС ЙЫЗЦАУАТА

Адуней джъащахъва,
адуней тыбгіа
Агівмчівгівыс дгіаншангъи
йалані акъаугіа.

Йахъирыситі алгъачі,
йайыргиті ауагіа,
Йгвы ціола-ціолата
йтакъачівах агвчіагіа.

Айсри амлі йыцта
йчххІвасигиті ауи.
Дазымхъвыцуа йылахъ
йгіайтынхуш йгіари...

Асабиква чівыунті
адуней ахъахъ.
Ма, ауат йыгырмам
ари Адгъыл агъь.

ХішыгъазлакІгъи, йгырымъм
хІаръ хІагъь ауат...
Анчва рыцхІа йыцта
йхІщыма хІамамат?..

«Швыдзуашма? Швгіанхушма?» —
азаман гІахІцІгиті,
Йгівыла тыбгіахъыцкіла
асаби дгіахІпшиті.

Рчырка рхчиті хІайуангъи,
швыргъи, псегІахІагъи.
ХІа — ауат хІрайчвума? —
дгъхІзыхчуми хІгіари?...

ХІбазара йгвыгІвмыгІву
абыжъ чівыхъква йгіан
Асаби дкіаызуа
тылдыдикІылиті йан.

АгІвычІвгІвыс, угІагвжважва,
йаумырган ауагІв
Уынамыс уызхпагыгІаз,
йкѣаучІвахчваз угвчІагІв.

ЙгІаквцІа унапІсаргвыцІа,
адуней йарба, —
Уара уацкІыс дагыта
дгІадзныргыл упа;

ЙхъынхІалара утахъызтын
Адгбыл чІыхв уыжвгъи
Уара уацкІыс дпшдзата
дгІадзныргыл ауи!

ЙХІВАЛУН БУДДА

ЙхІвалун Будда: «Скышышв кѳомкІ царыквын
СгІаншахуаптІ са дзыс хвыцта зны...»
Скышышв кѳомкІ цахьатІ. Ужвы дэсыкІ збарыквын
Будда дгІанагхитІ сара сгвы.

Абан уыжвгъи, гІапын мыш пхата
ЙырхІвитІ дзыс хІвычакІ ахІвраду.
ЙапшгъвычѳпІ зымгІва — йгІадырх уцата,
ЙгІадырх ауат рыуа й-Будду...

Сынчва, згвы йахвиту анцирала,
Саргъи суырбазушызтын гІван,
ХІдуней апны йразу зымгІвала
ЙшІамчважву дэсыта сгІауымшан.

Са сгъахІвум алахь — нурла йхърыста.
Са сгъахІвум амлыкв — ймаркІуа...
Спаспынтшадзастынгъи — гІвычІвгІвыста
СыгвмачІныс срылажых аугІаква!

ТЫНХА

Щарда цѳуазма
 са сыхѳгІванд апны
 йгІакІкІищтара
 АрмалыйачІва мцІва?
 Ужвы йахьпацах ауи?..
 Дгъазсыргвыгъум заджвгьи
 цѳыжва змауаш бзибара,
 ЙсызгІамауаш насып
 дгъазсыргвыгъум заджвгьи.
 Сгвала йгъамамызтІ гІвына
 сдуней англпныркІваз,
 Схьвыцра йгъамакым гІвына
 сдуней андзынха.
 Ужвы сгІапшитІта —
 йджъассахитІ
 апхъала йшзымдыруаз
 ЙшуызгІанымжъуаш
 абазара йагъта
 тынха.
 Йанназдасхуа хъгІадза
 ацІисхІвычаква йпссгІахуа,
 СыцЛа удзышва
 йхъачІвата
 йгъвычІ-гъвычІуаз йацы,
 О йазысчпитІ квырмыш
 ари ацЛа тшзыршвшвахуа,
 Сылахь амгІващ апны
 йкІазыргІвргІвуамца ладзы.
 УахъчІва йсыму акъаквра,
 йагІвсшумца йсырмачІыз,
 УахъчІва йсыкву азгІва,
 йкъасчІвахуамца йсырхІаз,
 Са йапсата йспхъадзитІ
 ари амшдза йгІасгвмачІыз,
 Ари амшдза сара
 гвыргъарата йтасцІаз.

Йалсыргахитѣ
 сбазара
 аквайчѣагѣвра, —
 Йагвныргѣвымызтѣхѣва сажваква,
 мцыкѣгѣи гѣрымхѣватѣ.
 Йшамѣнагазгѣи смурадква
 апша хѣарабгѣыра,
 Хвырта щарда гѣазнылыз
 са сгвы гѣымхѣахѣватѣ.
 Апшахвиткѣи ашахви
 сырпылуа сальамла
 Сгѣадришѣыцшва уахѣчѣва
 ари адгѣыл сапшитѣ...
 Са самгѣадата зны
 сызбѣяхѣвмаруаз аурамла
 Датша хвыцквалѣ
 абацатшква йрыквчѣва
 йгѣамдитѣ...
 Сара сыгѣвычѣвгѣвыс цриква,
 йгѣанацѣауа спныла,
 Йгѣанымшас балахѣдзакѣ
 швгѣазсыргвыгѣум сара.
 Швамырбагѣваргѣи дукѣ,
 швпсы йгѣапылнѣхѣва закѣыла
 Йнашвызсраунтѣи ари —
 йлахѣвгѣахѣасру сынцѣира.

АГЪБА АПНЫ

Агъба джвыквлын
псейспадза йымгІвайситІ.
Агъба саквчІва
спшитІ саргы ахышвла:
Атыдзка
йымгвжважвадзакІва йагІвситІ,
ЙагІвситІ ацЛа
анапІква аруышвуа.
ДагІвситІ пхІвыскІ
дгІапшуамца схышв апныла.
АхъязыкІ дгІапшитІ —
сара сгылгвалам.
(Арсабырг
дгІапшуашзарын арыла
ДчІвазаргы
датша заджвы старала).
ЙагІвситІ псейспа
атобаква, архъа,
Архъа йыкву
акъазхІвыча, ажквва...
Агъба мгІвайситІ
йхІвачвауа ачархква.
Агъба мгІвайситІ,
рыцІа-рыцІа йгвжважвитІ.
СпшитІ ахышвла:
Йгвжважваѣджъуа йагІвситІ
Атыдзка,
астолбаква, акыбква...
Апша чІвыхъ
тшарычвгъауа йгІаспІаситІ
РыцІагы йарышлан
схъабра швыбла.
Агъба псгІитІ
ахырихыц йагІвыза.
СпшитІ ахышвла —

йагІвсквауа гызбауам.
Адуней шабгу
алалмачвысрапІ.
ШәшврабжымкІва
датша бжыкІ гызгІахуам.
ЙалагІвгІытІ,
йалачІватІ зымгІвадзугъи
ГІвабджьа-гІважъ-
удзышва-хІвыхІвчва-чІыхъта.
СпшитІ ахъышала
йсхъдраштылхын сзачІвугъи
Сгвы гІазрыхІаз
алахІвара чІвыхъква.
О, йгъсыздырам
са зъара symгІвайсыз
Абараса
сбзазара гІасшІасуа!
Ужвы йшызбумца
сыгъба тшгІанарпсайспан
Рхъа тыбгІакІ апны
йдзыргІвуа йгІашласитІ.
Адуней дауышванІ,
йхІвапсагІванІ.
ТшыкІ хъарала
йфырхуа йхІвитІ мамырта...
Ужвы сара
йгІасгвалашвахныс йагІанІ
Сыла йыцІсыз
хъыгІати хайырты.
СхъвыцитІта,
йатаркІвах снахъ йгІагылитІ
Атыдзква
йымгъжважвадзакІва йсыгІвсыз,
йсыгІвсыз псейсна, ах,
апхІвыс лгІвылакІ,
Са зынгъи
сызгваламыз, сызуысмыз.

СхъвыцитІта,
 йгІасгвалашвахитІ ацІла
 ЙсыгІвсыз
 знапІ удзышваква зыруышвуа.
 СхъвыцитІта,
 сырхъыситІта сгвы ахацква
 йгІасыршІьхитІ
 алахІвара йычвуа.
 УадыргІвана
 йаъазйа, йызбайа? —
 йалагІвгІву суратквкІ
 спяхъ йгІагылхитІ.
 йырмагІнызйа,
 йзаъазйа, йзгІаншазйа? —
 Турас алыргакІгъи
 гъсызгІарылхуам.
 йалагІвгІвитІ,
 йалачІвитІ зымгІвадзугъи
 ГІвабджъа-гІважъ-
 удзышва-хІвыхІвчва-чІыхвта.
 Схъвыцуа счІванпІ
 йсхъдраштылхын сзачІвугъи
 Сгвы сызрыхъуа
 алахІвара чІвыхъква...
 Схъа гІащгІысхитІ —
 адуней дауышванпІ.
 ТшыкІ мамырта йфырхуа
 йхІвитІ хъарала,
 АпстхІваква
 агъвгъвара йыкълын йычванпІ.
 Агъбагъи йгІацІрын
 йтхъитІ апхъала.
 Агъба джвыкълын
 псейспадза йымгІвайситІ.
 СпшитІ саргъи
 тыбгІата йтІу ахъышвла:
 Сбзазара

ЙымгвжважвадзакІва йагІвситІ.
Съадзагвжважваз,
съадзапсгІаз нахъушзапІ.
Сыгъба, хІа хІъаджвыкмыз хІнамдзарыгъи
ТпгІащаквкІы,
уымцан хъамкІыпла — гІврала:
Сара сыла
ЙыцІсуа зымгІвадзугъи
сара сгвы
йтаскІра стахъыпІ анцІрала!
.....
ЙагІвситІ псейспа
атобаква, аркъа,
Аркъа йыкву
акъазхІвыча, ажвква...
Агъба мгІвайситІ
йхІвачвауа ачаркква,
Агъба мгІвайситІ,
рыцІа-рыцІа йгвжважвитІ...

МЫШКІЫ САРГЫИ...

Араѣа спшвымазма
Мышкіы саргыи?
Сабиѣа сымазма? —
Йабоу ауи?..

АгвмачІра йагІата
СгІаншатІ сара.
СзырнацІуз агІамта
СгъамгатІ хъара.

ЙкІвадаз бзибарала
Сдуней нцІрагыи
ЙыгыымхъватІ кІваракІла
Заджвгыи-заджвгыи.

Сара йсымдырдзакІва
ДзынхатІ-дзынха.
ЙдырхІатлитІ схъвыцраква
Дзын чІвата схъа.

Зны, цІаста йшаѣула,
ЙкІашвунтІ ауи...
ШвсымцІгІан йанакІвула —
МадзанІ уыжвгыи.

Спсы йапшу амадза,
УабгазтІ уара,
ЙгІасзумчпан щцалрадза
АгъынцІкІвара.

Сыгъгыи мтыртыруата
Йахъву арха.
Мышкіы... йсымдырдзакІва...
УгІа-бер-гыль-ха...

Йгыбушым сыладзква
Заджвгыи-заджвгыи.
Ауаса, йсылырша
ЙсхІварныс ари:

«Араѣ спшвымани
Йацы сара.
Насыпгъи сымани —
Зкыгъи йрызхъара!»

(Ай, йнамуазара
Хіара хІгвы йту
Ари абазара
ХІгъапшрым ду-ду).

АУРАМ ЛА АХІВАРА

СъатшкІараллакІгын сгІатшкІарыцитІ.
Суыуа схъапшылитІ ажвгІванд квайчІва.
Уа субхІаналахІ, ахъта сацитІ!
Йыгъуымбума йтшауа сара счва?

Сымгва чвыта йгъзымгатІ мышзаджвыкІ.
ЙызгванахІуда са йсуыршвауа?
Схъа гІанащуашта йгвану напІыкІ
Сгъазнаргвыгъум ашахв йгІацІнапуа...

ДгвмачІуа дыцІа агваращанІы
Ари адгъыл сангІаквылцуз сан
ЙызлымдыруазІа спхыцІа къ...
ЙшгІаснарыгуашыз арса ыман?!

Анчва йдуу, снауыхІвитІ уара,
РыцІащара мачІдзакІ сызгІарау:
СцІысхъва йтцата йгІасайшуа сынцІра
Амш гІатамылскІва сажьаль гІасрау...

Са стшкІаразымжъкваз рылахъ -- абан —
Сылахъ ацкІыс йызлагъуу гыцардам,
Щта, йазымзбуш ачІвыйа гымбгъан
Спсадгъыл хъшвашва — сгІаззымхчаз сурам?

Урам лагын гІвара зму алагын
ДызхІыркъванчуш ачІвыйа заджвы?
ХІпсадгъыл рыцІа гыгІахІзымхчатІ хІаргын
ЙанхънагІвуз агвалымсра цхІашвы.

УЖВЫГЫ ЭЛЕГИЯКИ

Суыска йгІаджыквсцІаз
рыуа закІгын
ацІыхъва йгнардзам,
йызбитІ.
Сылахъ йгІанылыз —
бзигын чвгъагын —
лапшыкІ йгъапсам,
йызбитІ.

СыгІапын зайпхызуаз
апхын хъагІа
анурквa зджъара
йгъызбум.
Сгвыргъахъв йязыщтІаз
амгІващ хъара
йахъыйгІан акІвара,
йгъызбум.

Апщдзара сгвала
бзирата йсхаз
схъа йгІасхитІ абар,
йызбитІ.
Суысаква йсуысаз,
сашваквa йсхІваз
ай йтадзхитІ акІвар,
йызбитІ.

Швыуа йыздыруащ
сылахъ аквы
сзазхъвыцуа швынцІра
дгъызбум.
Дызда йхъзырпшшахуащ
йтчІвыугІауа сгвы?
СнапшитІта сара,
дгъызбум.

ЙагІан, ауаса
йгыІамийті апсра,
йгыызгІайуам аун,
йызбиті:
йжыйу апсата
йсзализ сара
абзазара
бзи йызбиті!

УЫНЦІРАЗАМАН

Асы гіасуан,
Йыггіасыхуам.
Апша гіашывуан,
Йыггіашывыхуам.

Аква гіаквун,
Йыггіаквахуам.
Апша гынциківун,
Йыггынциківахуам.

ЙгіауыкхІвуан адз,
Йыггіаухыскуам.
Йгіауайшвун ац,
Ужвы угъауысхым.

ЙачІвакі уызпшуан,
Йыгъуызпшыкуам.
Удуней хъантан,
ЗакІгги гъуыхъхуам.

Асы гіасуан...
Апша гіасуан...
Уынціразаман —
Лахъвгіахъасран...

ЙАПШЫМ ГЪАДНАГАЛУАМ

- Рыцѣ-рацѣ ушѣахитѣ, — швѣхитѣ.
- Йгъсыжвхуам, бѣитагъи считѣ, — схѣхитѣ.
- Ухъабра йшѣлаз квайчѣвахитѣ, — швѣхитѣ.
- Кашперовскій сипшитѣ, — схѣхитѣ.

- Рыцѣ-рыцѣ ушѣдзахитѣ, — швѣхитѣ.
- Санжвмдырсызгъи спѣдзан, — схѣхитѣ.
- Зымгѣадзугъи удыртшхѣхитѣ, — швѣхитѣ.
- Са йайхѣугъи сквнаган, — схѣхитѣ.

- Уагъ дьгъхѣылам хѣара, — швѣхитѣ.
- Щарда цѣуата йызбун, — схѣхитѣ...
- Йхъауцѣадзапѣта зджъара! — швѣхитѣ.
- Уыжвгѣандзара йхъасцѣун, — схѣхитѣ.

- Ей, кьыдрыгѣвта уажѣдзатѣ! — швѣхитѣ.
- Ухъа къарабата йшѣлатѣ! — швѣхитѣ.
- Уапш гвѣѣахѣада дабо! — швѣхитѣ.
- Уадыргитѣ абашто! — швѣхитѣ.

- Дьгъгѣайшахрым анчва, — швѣхитѣ, —
- Уара уацѣыс мимун! — швѣхитѣ.
- Хѣа дьгъхѣылам уайчва! — швѣхитѣ...
- Уыжвгѣандзара йхъасцѣун, — схѣхитѣ.

МАЧІКІ ШВІАСАБЫРХА

(Мшыркъвара)

Счва швчвахагаІагІа! —
сгІажвбангъи схабарква швгъыркъвыцІуам:
«ДажвыгІвпІ, дтутынчвагІвпІ,
акІалтаква рцІыхъва дыгътыцІуам...»

ХІаЙда ужвы швгвыргъа, —
аркъажвара кІасрышвхтІ щарда мцІуата.
МачІкІ швгІасабырха,
йкІасрышвхпІ атутынгъи зджъакІквата.

Арахъарыла...
ауыгъи кІасрышвхрын... йсчпушйа? —
Сгвшашра мгІва гъснатуам:
зынла зъарагІв чвзаба гІаншушйа?

МачІкІ швгІасабырха, —
сагъ зхІвушызгъи адуней дыквын, —
АхІвссаква рцІыхъва
дара сгІатырцІахуаштІ... сажврыквын.

СШВМЫРТШХЪВАН

Сшвмыртшхъван, сара сабгаркІванІ.
СыгъсинымхастІ, сшвмыртшхъван.
Сгвы мурад щарда таркІванІ,
ЙшардахмызтІхІва сзаман.

Зын-гІвангъи схъалпІ ахІгІара,
ГІван-жынгъи сгІабгъашвахпІ.
Йызхвыз сара сбзахара
УацІхъван йырпхъадзахпІ.

Арахъаратква гъуысым,
ТшшвымрыгІапсан швара:
ШпацІакІгъи санашІмсым
ТшсыртшхъвушпІ сара-сара.

АМШГІВЫРА АБГЪЫЦКВА

I. САРА

БжапхныркІвата-бжадзынхяхъата,
Йызбушыз айхІара збахъата,
Ауаса йсылшахъу мацІдзата
ЙгІахъстІын ари сымшгІвыра хвыц
СазхъвыцхитІ са йназдасхъу нцІрата
Ауи гІансцІыхуазыша шІыц-шІыц...
Сара — йгІалгъмачІыз апхІвыс чъазаба,
Йхъа зквнаймыргаз йагІзахныс заба,
Ауаса йыламдзыз асаба —
Анахъ, анахъ гІаппыта зны
СангІадзынгылуаз къдыргІазабла
Йстахъызйа адуней апны?
Сара — уыс дукІ йаздзышуа згъыла
Йзырхауыз анасып ахъыла,
Ауаса зымгІва хъгІваз ауыла —
Анахъ, анахъ пхынхъата зны
Смурад ангІацІалыркІвуз сыла
Йстахъызйа адуней апны?
Сара — зыгътара гІаздамыскІвыз,
Зири къралъ апны урам лата йджыкыыз,
Хъа зхъамкІва хъара зму йырлыгыз —
Анахъ, анахъ пхынхътата зны
Йансхъдраштылх адуней сыззыкыыз
Йстахъызйа адуней апны?
Йстахъызйа? Йсгъалазйа? СызшІызйа?
УахъчІва араъа са сызшІысйа?
Щта, уыжвгІандзара са сзымпсысйа
ЗакІгъи сашІысмызтын йара?..
СымшгІвыра хвыц, уаргъи уызгІвызйа,
ЙангІастиппнукъацпуаныз сынцІра.

II. УАРА

Сгъала хІвапсета,
сакъыль йгІанагта
ЙаназхъасцІа
сшгІвычІвгІысу саргъи

Спахь утІагылитІ Уара
 шІтыга знака
 Йсумырбахуа
 мызгьи марагьи.
 Уа йгІасаухІвитІ сара
 запшбзибару
 Сани спсадгьили
 бзи йызлаубуш,
 Запшладзу сызлачІвыуаш,
 запшкърару
 Ари адгьиы апны
 йынкъвызгуш,
 Са ссызхъвыцуаш,
 йсхІвуш запшажвазлуш,
 ДзапшалахІу
 йыызгІазгуаш ыман,
 Са счІвырхъипхъадза
 аура зъаразлуш
 СтымцІныс ахъаз
 йушваз агваран...
 Са сигІвызата
 ачрын къарабгъа
 Счва сшуызтыцІра
 йсымдыруа накІгІакІ
 Джъауап рейша
 азгІаута апхъапхъа
 Сгвы ахыгІаква
 разцІгІара знак!!!

III. ШВАРА

ХІара хІыгъкырбыджым.
 Швара «швытдзлашара» аблын
 злашвуыхвуш кырбыджъкъапц
 швазыпшгІа
 датшазджъара швцата.
 ХІара хІыгъкырбыджым, —
 йызымкІва йгІарнылыз

швудын
йгIацхузма хIмурадквa!
ЙгIацхузма хIыгквa агIымцуата!

ХIара хIыгкырбыджым, —
зъарайа хIа хIчаа йташвауа?
ХIшIа шкIызтIхIа,
йыжвгIума
йшцIыруа
хIара хIылапш напхыйа!
Шадоклад барабанквa
йгышвдыргIушым аун йахIвауа,
ауаса... зымгIа алнаргахуаптI
абзазара хыйа.

ХIара хIыгкырбыджым, —
хIща пхаркIапI,
хIпсы таркIапI уыжвгIи.
ЙгIадзата хIкьазу
хIа хIаннышхара асхъан аңцIрала
йгIахIылшых акырбыджьгIи
швуымчIымыра асингIи хъагIи!..
Шва йшавхъу анагIлат
хIаздыргIалапI
йкырбыджьхаз хIыгквала.

IV. ШВАРИ САРИ

— Уара уабaгIадри?
— ХъвыжвчкIыын сгIадритI.
— УгIазрий дзачIыйа?
— Саницти саби.
— Уаба дукI йакIапI,
уара усса-мссаби?
— СцатI сан лахъыла,
ауыгIи ншитI.

— Йзапшыяа уыбызшва?

— СабазапI.

— Ы-ы?

Аун угIахъума?

— Щардадза цIуата.

— Ашвъа йзанымIа?

— ЙгъамуазапI швъата.

— Йамуа уа уакIвапI!

— Швара... шваун...

— Акъраль утыцIа

дуымма хъахIлмъ?

— ЙсцардапI.

— ЗачIвквуда?

— АгIвычIогIвыс бзиква.

— Йуагъу дзачIвийа?

— Йбзу ахъвадиква.

— Датша?

— Швиудаква.

— УшIа кIы, къанлы!..

— АчIвийа йуыцIамдзаз?

— СыугIа рызгIва.

— ГвыргIвата йуыму?

— Сири къраль апхыцIа.

— Абджъарта йуыму?

— ЙзымгIвыс ауыса.

— ЗачIвквуда уыгIвзачва?

— Кърар зму зымгIва!

.....

— УзачIвугъи гIдыритI,

угвы йтугъи гIбитI.

— Швызинцъа йгъсауам

хIауа шIацIакIгъи.

— ХIара хIызинцъа

уахъацалакIгъи...

— СгIазтымцIхуаш амаша

сара йсызпшитI...

Ауаса, йшвасхIвитI:

са счва йтшалакIгъи,

са сгвы хъапсалакIгъи,

са спсы шцалакIгъи

ХъвыжвчкIвын йцахуаштI, —
хабар швызбитI!!!

У. САЛЪАМШВЪА

Мма, быхъвлапын хайырта.
Мма хъгIа, сабганI сара.
Ба йгIабгвмачIху ахIатырла
ЙыгIасыдсылуам апсра.

ЙгIайитI бажвынтахъа хыйа,
Бпа дгъгIайдзахуам, дара джъвнтI.
Щта, йчпарыйа, щта, йчпарыйа?
АуагIа рыхъазла дгIабритI...

Са санаъамызгъи йбзасун —
Схъа йыгъсзаквцIум балахIдзакI.
Арса снацIун, арса снацIун:
РхъыгIа йалсырдзгIанI мачIдзакI.

Майрадзаспун абзихара
ЙансызгIай ари смурал...
УыжвгIандзара, уыжвгIандзара
Сбжы гырзынамдзастI ауат.

СыгъгьикIахIатI, сыгъгьигIвацатI,
СыгъгьигвмачитI. Ауаса, сан,
Бица сгIазлыцIыз са сгъмайжъатI —
Сгвы йанакIвызлакIгъи йцкъан.

Йсылшаз мачIпIхIва сгъчIвыуам сгыла —
СымгIва апстхIва йыгъхьнамгIвастI,
Сартмакъ ба йтабцIаз бнапIыла
АхIатыкъгъи сгъалымгастI.

Са йстахъыркIванI адгъыл хъшвашва
ЩапIсаргъыцIа йарпхара,
Йагъу сашва, йагъу сашва
СмугIа рыхъазла йсхIавара.

СъацалакІгъи сылахъ схІвайуа
ЗакІадрхвыкІпІ сызхъгвыргІвалуш;
Дзапшынчвайа, дзапшынчвайа
Бара йбхътыцІуа сыззыргІвуш?

Син дыргылуазтынгъи сыхъаз
СгІабжъахузтынгъи аурам —
Бара бкІыкІах, бара бкІыкІах
Ай йгІасзамлында хІарам!...

Бзила, мма. ЙтІу агвашала
АмгІва пша натшкІарахитІ;
Бсаби лага, бсаби хъапла
Йхабар кІъаса найыргитІ.

УІ. ХЪВЫЦРАКВАКІ

1

ХІаздышуа
анасыпква рагъь
ХІнапІы шазхІрауамца адахІвра
ХІажвитІ,
йаргъи гІанхитІ ауахъ...
ЙачІвазыкъ
адгъылду ахъахъ
ЙгІакІкІитІ
йырумсдзамкІва хІнагІвгІагІвра...

2

УасакІ ачва гъахъырхуам гІван.
Быжъума йсхъырхъазапІ
сшуасамгъи.
ХІдуней шыргІапскву
гъгІасгвынгІвуам:
Учва ухъихныс йылшитІ
чвакІгъи зхъам,
Чва ныжъкта
хъанадзара зхъамгъи...

ЙгІашитІ, йгІахъалитІ,
йгІашитІ, йгІахъалитІ...

«Хідуней
саби ладзыкІ йгІахвым»...

Згвы гІвычІгІвысагІа там —
дгІапкІитІ,

Згвы рыцІащара там —
дхІахъхитІ...

Са сызчвшвауа
съапсыхуаш гІакІвым,

Сгвы псыта
са сгІапхапІхІва сшвитІ.

УП. АРАТ

Арати сари
йара араса хІалачІвата
йанацагІвхІшуз джъкІахбаста
хІабартшхъвун,
хІабанцІыхуан,
хІара хІапшта зыгаква азазыхътіу,
йазаргвану,

зпсы кысакІ йацту гІвзачва
зынгъи йгІанымшаскІва,
зынгъи йгІанымшахуашта
хІхІвумцара.

Ныха хІхІвун хІара
айщчва цриква рапц
хІшацІагылазлуш.

Ныха хІхІвун
хІара хІыуа заджвы
йгІвы мачІдзакІла заджв дгІасырквын
хІыуа дзачІвызлакІгъи
йхъа шпшцІайцІуш аун йыхъазла.
Сара рыцІа сайцІбанта,
айхІара

йырхъадзгылаз са сакIвын.
СгIагылуанта,
йшхIцIасу апш, ахIба йпны йгIашIарышвта
йырзытасчвун...
Ауаса уахъчIва
йыгъчаражврам хIара хIызлу.
ХIалапI хIара

«акоммунист Мыхц Къарим
йхъатачIвумс йазынарху
айззара хъгIва».
ХIайшва йгъыквхым рызкы,
арызкы атарала
швъабгъыпI аун йыкву.
ЙхъашвцIарыма,
сара йсымарыцхIу схъа гъакIвым
ари асахIат.

УжвыбырдзакI
саби напата йцкъаркIву,
йшкIвокIваркIву, йцIабыргыркIву,
ужвы ласыла йпIайхуш,
йквайчIвахуш, йымцхIвахуш,
датшата йсхIванIта —

«акоммунист Мыхц Къарим
йхъатачIвумс йазынарху
айззара хъгIва» йапротоколхуш
ашвъабгъы акIвпI сара йсымарыцхIу...
«Айззара хъгIва» гIахъитIитI
згвы зынгъи йхътIымыз ахIба.

Абар

йанхIвахIвуаз агIан апшта
къазула йгIагылуамца йчважвитI.
— Апарття апIатIу науыркъвытI! — йхIвитI
чын зкIырныс змурадта,
аунгIваца ахIатырла
апарття йалащцыз.
— ХIьожалара уырпшIагылтI! — йхIвитI
анцIралагъи

ажалара рыхъада йхъачІву
 зыгІвнапІыкІ акъзымрысуата
 — ХІнапа хІхъухтІ! — йхІвнтІ
 знапа зтійху щарда цІуата,
 пудкІашварахта ауыгъи.
 — ЙгъазакІым уари хІари хІымгІва! — йхІвнтІ
 зпхІвыс лкІалта йакъвыцІта
 мгІва йыквмылс зынгъи.
 Абараса,
 йанбзийыркІваз суысква,
 саргъи «санчкІвынбзийыркІваз»
 са къазула йыззытасчвуз ашІа,
 загъь сымамыз «сыгІвзачва»
 адржкІахбаста йагІвхІшаз
 гІарджвджвахуазшва
 сгвы йгІатадржвджвнтІ къазула.
 СчІванІ сылахъ аквы.
 Сгъыртапшуам ауат рлактава.
 Схъа сачыпхащахуата гъакІвым.
 Сгъачыпхащахуам
 йгІасгвыргъьаз,
 йгІасгвмачІыз чІвырхъакІгъи,
 схъабра йалу ашлацквa рыуа закІгъи!
 Схъа знаркъву йамагІныа?
 Сара йыгъстахъым,
 йыгъстахъым йашІсырпшныс
 зны зыгІвза йыхъазла йхІвахІвуаз
 алакта лашара-пидзакви
 ужквы
 зхъа йачышлата
 зыгІвза дызщыхуа
 алакта уымчІвымкви!
 ЙанпидзаркІваз йшаъз йанипта
 сылаквa йрыцІазтІ...
 СчІванІ схъыцуа.
 ЙгІасгвыквгІвнтІ анахъ
 хъарачІвыла
 ажва хъыбжа-мыбжаквaкІ:

«далцара...», «йытра...», «йгІайквххра»...
 Сызлырцуш йамагІныйа?
 СыугІа йрылахьхуш ахьазла
 сгвыргІваквa ракІвма?
 ЙамагІныйа йгІасыртуаш?
 Згарта смаухуа
 са сылахь ахьыгІаквa ракІвма?
 ЙамагІныйа са йсыквырххуаш?
 Ари адгьыл апны
 зынгІи йсымамыз анасып акІвма?!
 СгІапшвырхьыччитІ нашхьйадза.
 Схьа гІащгІыскитІ,
 ахьышала спшитІ:
 гІаппыпІ, гІапындзапІ.
 ЙчІыхвткьыткьу ажвгІванд йалата
 йпссгІитІ кьырлѳухІвычакІ
 сьагІаддрийыз акьтхвыц
 апныла йдырхауып.
 Араѳа йгІасгвалашвахтІ са
 уахьчІва — сангІаддрийыз шакІву.
 Сгвы дгІанагхтІ сан сгІазрийыз,
 сыла йгІацІалхтІ
 са скьтлагІв хІальальквa,
 йсхьзымырысыз мышкІгьп йыба чва,
 зынаджвыкІгьп йгІасмайжьаз,
 йгІасмайжьуш сара зынаджвыкІгьп.
 О, йыздыритІ сара ауат шракІву
 мшахьамшацІыхьва йакІвзыршуш
 «агІычІвгІыс Мыхц Кьарим
 йдунейуысквa йырзынарху
 айззара хьтІы!»

УІІІ. АУИ АЗАДЖВ

АхІвансхІван йазхьарицІан, хІайда
 АуагІаквa схІаквым рхитІ.
 Уа йгІасхьырымицуайа пІайта!..
 ЗаджвзаджвыкІ ддзыргІвуа дгІапшитІ.

Сагъ днымшаскIа йцакIадыргылхын
Снысла рхIахIвраква шIыртитI,
СрыманI баракъта сцтIмрхын...
ЗаджваджвыкI ддыргIвауа дIапшитI.

СыквпI араса адгъыл хыйа
Сбзигъи сывгъагъи рхIауа...
Шахра ззгIайыз, йамагIныйа
Ауи азаджв дыздыргIвауа?!

IX. ХЪАЗЫРА

Уачвымшван ахъазыра,
ЙачвуымрыхIан угвы, —
Ныха схIапанIта, йшзымдыруа
АцкIмс гIаза цIабыргы.

Уымш анчву гвыргъьарала,
Уаназыбжам закIгъи
Тынчдза йгыланI хъарала,
ЙыгъгIашыдуам ауи.

Уара укъахвра алшвшвата
Угвыла уангIапсара,
ПхIвыста, нбжъагIвта, ацата
ЙгIанардзитI чIапцара.

АкIасамсра урайгIайта
УгъынцIкIауа тшаумырбан,
ХъацIа-хъацIа йгIарайгва,
Швацазхъвыц азаман.

ЙрыцIанцу амцIаварала
Ухъа гъарпудуам ауи,
УанарпшыхитI ла хъгIала
ЙгIануцIыз зымгIагъи.

ЙагIвсыз гIабзанаргылитI,
ЙгIаунарбитIта йуызпшуа,
АгIвзаманкI аднакIылитI
Унахъла цхIа хъацIуа.

УхьыгІа дзыгІв уанахьысра,
ЙангІапхахра уыгвгьи
Уыла йгІацІалшва пхызла
Уыдзхьа йныцІхитІ ауи.

Йаннаудасра угІагылта,
Йауыз амш уымджьабан, —
Ужвыгьи гІвза цІабыргьта
Упсы йгІапылуаштІ аган.

Ари адуней хьйа
АнухІваджьра уаргьи
Йуыцта йнайуаш дзачІвыйа?..
Йуыцта йнайуаштІ ауи.

Х. СХЪА САЧВЫРДАН...

Апша хьшвашва
гІасуан уахьчІва
ЙкІанарпІлахуа
ацІла быгъкъва.
Ужвы йтосынхатІ...
АмгІва квайчІва
Снамырбахуа
йчІвыуитІ аква.
Бжьыдъа йчІвыуитІ
сгвы цІнаркІвкІвауа.
Йыгъхьымдзушма
знымзара-зны?
СгьІанарпхахуам
сытшгІва йбылуа.
ЙзачІвгьихьтайа
адгъыл апны!
МомкІва, сныбыжь
акІвма ауи
Зыхьта счвыцІу
арса сара?
ЙагІвста йцази
спахьла йсызпшуи

Апызшылуа хацта
 сынцІра
 ЙыгышчІвадзауам!
 Схъа сачыпхашитІ
 Ужвыгыи сгвыгъауа
 спахъла сьапшуа.
 Заджвы йчІварта
 скІызшва йызбитІ,
 Са йтазгузшва
 заджвы йхІауа.
 Заджвы йчІахъвахъв
 сфузшва сара
 Схъа ахъызбгІитІ
 сбзазага час.
 Сгвы йгІанагитІ
 сыквлакІ данпсра
 ЙгІващаз саджъаль
 акІвпшва дызгаз.
 Бзира щарда
 тан сара сгвы.
 АугІа рыхъаз
 сгвъаджытІ уахъчІва:
 МачІпІ йсзычпаз...
 Сылахъ аквы
 СджвылцІын сыквлитІ
 амгІва квайчІва.
 МачІпІ йсзычпаз!
 Сысквш бжапלאква
 ГІаквхІан сызыкв,
 йзазанІ счІвырхъа.
 ЙашІамсдзауа
 йчІвыуитІ аква.
 Схъа сачвырдан...
 йджвыквызгитІ схъа.

XI. АМГІВА АПІНЫ

СыйачІва сгъазынамдзатІ, ауаса
 ГІахъынхІвымгІва гъсымахым ужвы.

Зпхыцѣ адз гѣзкхѣвыз амгѣвайсыгѣв кѣаса, —
Йрыцѣащара сѣахѣвум са заджвы.

Тшхѣнагѣвауа зны хѣврацѣдзала, зны сыла
Спахѣ йцѣтаркѣванѣ адуней угѣара
Анасыпгѣи гѣацѣалыркѣвитѣ сыла,
Сгвыргѣарнысгѣи сылшаркѣвитѣ сара.

Сайгвыргѣитѣ йцаз алахѣвгѣахѣасра
Йѣацѣтагѣайыз абари сызту,
Сгвы хѣвацѣата йгѣадсылыз агвасра,
Йхѣасзырѣацѣаз абазара шѣаду.

Йхѣасзырѣацѣаз йанагѣвсра йшгѣахѣнымхѣвухуа,
Сгѣващараква рыхызгѣи шлахѣу...
Ужвы йыздыритѣ сѣхвыцѣраква ансыхѣуа —
Сара симшква райѣара шѣахѣу.

Сацѣтамчѣвухуа агѣамта, майрата
Йасыргѣаз йымкѣчѣву сѣаман апша,
Йджѣасщауа йназбитѣ анахѣ хѣарата
Ужвыгѣи шахвѣкѣ сара йшсызгѣацѣнапуа.

Йджѣасщауа сѣтапылхитѣ салѣамла
Скытхвыцѣ агѣашѣыхара дауыш
Адуней апны сара сѣахамам
Адуней йазысѣпауа квырмыш.

О, момо, йыгѣкѣасам закѣзаджвыкѣгѣи, —
Мцыпѣи йгѣаснахѣвуа сѣхвыцѣра адзын кѣа, —
Лажѣвгѣахѣасракѣи сымазтын ужвыгѣи
Срылазларныс Адгѣыл ауагѣакѣа.

Срылѣхыргѣи йырзыгѣанхушгѣи сѣзѣибара
Рхыгѣа маѣкѣи йарыпшѣауа уаѣвы...
Зѣѣыхѣва стадзыз айаѣѣва лашара
Алѣа йаупѣи заджвымзѣара-зѣажвы.

ЛУКОЯН БЕРЕНДЕЙ ЙПА
(Аурыша былинакwa йгIарылхпI)

1

Ани абна жвпIа, адркычIв бна
удзышwa лашцараду
Абжъас шIа гъакIвым
аун йгIалпссгIауа,
ЗпхынцIыгIва шIа тлашкwa
ауацIызхуамца
Анат архъа гъагъваракwa
йрхъыпссгIауа;
Ауи — Киев, акъала хъада,
акъала хвит
ДгIатыцIгI ачкIвын хахwa
йчарахса даквчIвата,
ЙыгъсквышкIым, йгыгIвбам
аун дъадзагIамдаз,
Абгата хсквша дгIамдатI
аун амгIвайсыгIвшIа,
Ауи амгIвайсыгIвшIа
зымч йаргвышкwaуа,
Зымч йаргвышквата
зпхыцIа йашталыз.
Йбаз-йгIаз зымгIва
хIа йыгъхIзыкIвахрым,
ЗымгIва хIхIвахыргъи
йыгъхIызхъашвцIарым.
Архъа хъIырала,
абна жвпIарала,
Ашхъа мгIвацквала
днейуа-днейуамца
ДтанагатI абар мышкIы
абезргIа рбзазарта.
Йджъайщауа дырпшитI.
Йбажву аштакwa,
Атшангвартакwa,
араххIвычакwa,

Йджъайщауа дырпшнті
ашъа дзыгІаласква,
Йджъайщауа дырпшнті
абджъас-уарбаква
ДгІадырхъыхуазшва
йхъакъла йхварззауа...

2

Йтыдз лашара кІрышаду,
йтыдз чІарачІаду
Ахъалырта хІаракІы
дхынгылата
Абез ахІ днапшын —
абатыр днаибитІ,
ДгІайнтІ дацІарпсха,
йчарахса даквчІвата.
Абез ахІ дгІацІрыті
йбжы йырчІвыхъуата:
«Уа швара, йсызцІабыргу
сара слыгчваква,
Ани сыпта згымчІауа
дызчкІвынуда,
ДызчкІвынуда ауи,
са дызсымдыруайа?!
Дызсымдыруайа ауи
атшыгІв пхамщакъша,
Са сызиндъа йчакІвасызгауа
сыркъаква?!
ШвсагІындакъ цІараква
хвырчвхІва швырмцІаста
ДгІакІвшвыршастІ ауи
йгІвыму агІвычІвгІвыс,
ДгІалашарыгъагъастІ
къара дшвымщтнуата!
ДгІашвыргылта спакъ
сташвырпшы йлакта,
СишвырцІгІастІ арахъ
дзачІву-дахъауула!»

Ауат нащхъасті — йнейын
 дгІаркІытІ ачкІынышІа,
 ДгІадырдзатІ ласдза
 йтшы агъара рымата,
 ДгІакІнырхІван йтшы
 дгІадыргытІ ауи
 Кырмыш зырчыауа
 абез акІ йпахъ.
 Абез акІ йажва ткІый
 араса дгІалагатІ:
 «Щта, йгІасахІвстІ арахъ,
 уара ачкІыны бзи,
 Уа уахъагІатыцІ,
 спыла ушпагІанаг,
 ДзаппаштахІйа угІазщти,
 запшпаштахІыгІвайа?
 Зхъа-зпсы зчІвыугащауа
 йыбагъашвата
 Алаквa уыршуа
 уа уаквацІума?
 МомкІа сыджъагІагІагІа
 уиламцІауырума,
 Спыла угІауицІма
 кІыппира-кІылдыргІара?!»
 Йхъа дтамхъыцуата,
 йджынгъы дтамсуата
 ЙмытпІ акІ джъауап
 абатыршІагъы:
 «Уымгвыгъан, акІ, сара
 уара сучврьхІдата,
 Спсы сахъгъжвейгІауа
 гъарта тшуыстуата;
 Са сзыршвуш закІгъы
 гъыквым адуней, —
 Сгъырчвшум абна йылу
 ашвырмацІагъы,
 Архъа йыкву абатыр
 йхІахІайбыжъгъы,

АжыгІванд йала йпсстІауа
 ацтанчІв-блягІвагы;
 СачвшитІ, абез ахІ, уа угвы
 закыла йсабгыанІхІва.
 Ари — йгылу упахъ —
 сара ачкІвын тлаш
 СыгыІамдум зхъа зляжкыу
 йыбагыашвата,
 Сыгыуагыам уара,
 сгыІамитІ кылпшрагы;
 СурышвпІ сара, ахІ бзи,
 стквымла-сыжылала,
 СтІакыцІтІ чІахІ эму
 аурышвчІвылала,
 Аун акъала хъада — Киевла,
 АхІ Володимир йнапІыцІу
 аун аштала.
 Сан сангІалри Лукоян — хІва
 са йгІасыхъырцІатІ,
 Сабакызла йсыпхытІ —
 Берендей йпа, — хІва
 Апоп Пантелей йакІвпІ
 джыуар гІасыквызцІаз.»
 Абез ахІ датагІачважвахтІ
 хышвашва-хышвашвадза:
 Уа, шта, ачкІвын бзи,
 са йгІасаухІвызтын
 йумагІну — узачІву
 мцыкІгы аламкІва,
 Аун зыхызла
 тшхъугІвауа уара
 Володимыр-ахІ
 йшахІатшвъа сырбастІ!
 Аун ахІи сари
 гвабгыара гыхІызбжам,
 АйгваранІ хІара
 хІадызкІылуагы,

Кърар-намыспІ хІара
 хІмзладгылызгы, —
 Ауи йдыруазтын —
 спныла ушгІайуашыз
 Асальам пхагы
 гІаницІушынта
 ШахІатшвѣакІ са спны
 йгІауирыгуашын.»
 Рейша ахІ дипшуа
 абатыршІа йхІвнтІ:
 «ШахІатшвѣакІгы уа
 йыгуызгІазымгатІ,
 ЙызуызгІазымгыз
 йашвхІаусыгІвугы
 СъагІаджвыкыыз акІвпІ
 сахІ йымдыруата,
 Сара сахІ ыизин
 ъагІайыквсымхыз.»
 Абез ахІ дгІапІанкІѣтІ,
 дгІацІапххатІ зыла,
 Абез ахІ йбжы
 чІвыххатІ рыцІагы:
 «Уа швара, йсызцІабыргу
 сара слыгчвакѣ!
 Дыгъсас хыям анчва
 йгІахІнапІыцІайцІаз,
 ДхІагъапІ ауи, дхІызгІайтІ
 кІылпшра-кІылдзыргІвра!
 Йалашырыхъанч бацата
 йнапІ шкІвокІвакѣ,
 ЙнапІ шкІвокІвакѣ,
 анат йцІапІы ласкѣ,
 Айха пшвахІкѣ гІархъашѣцІа
 са йшызбумцара,
 Пут гІважвижвах зхъантару
 айха пшвахІвдукѣ;
 Дташвыршв ауи йлащцару
 стутанакътара!»

ДгІаладрыгъагъан,
 дгІаладрыхъванчын
 ДалашІархІванІ ачкІвын
 ахІ йлыгчвакѡа,
 ДалашІархІван ауи
 айха пшвахІвквала,
 Дырган дтадрыштІ ауи
 атутанакътара.

3

ЙыгъсквшыкІым — йгыгІвбам
 ауаѡа дъадзату,
 Абгата хсквша дтачІванІ ауи
 дырхъаштылхын,
 СахІат-заманта йнадзазгъи
 йымдыруата,
 Йылахъ-пхыцІа шцушгъи
 дазымхъвыцхуата.
 Йгыдырам, зрыцІа,
 агъын хъшѡашѡа ангІайрагъи,
 Йгыдырам, ачІвыуахъа,
 апхын хъгІа ангІайрагъи!
 Агъын хъшѡашѡа шгІайыз
 злагІайдыруагъи
 АцІейква ахъышѡхъыц адзхъа
 къахѡдза йхъѡмаруата
 ЙгІакІылдырыштѡыз асырчІѡачІѡа
 акІегІѡацапІ;
 Апхын гѡапа шгІайыз
 злагІайдыруагъи
 Абна швыр гІазхъѡѡѡата
 йгІайхуа ахІѡссаѡа
 ЙгІагІѡнадрышѡыз ажѡумп къапцѡѡа
 ракІѡгІѡацапІ!..

4

Абар йалалтІ азаман
 йпщыскѡѡахуз.
 ДтачІванІ ачкІвын
 абез тутанакътара.

Арса хвита мышзаджвыкІ
 дйырбзазахныс
 ДахІвун анчва йпны,
 ауыгы дгъахІвахуам.
 Йпсы гІазаб ахътимхуата
 дйырпсыхырныс
 ДахІвун анчва йпны,
 ауыгы дгъахІвахуам...
 Абар мышкІм ашв хий
 гІалтІмн агІмлахІва
 Адуней акІкІлара зымгІва
 лхъадзгыла
 АпхІвысна хъапц дгІашылтІ
 атутанакътара,
 АпхІвысна пщдза —
 абез ахІ йпхІазаджвыкІ.
 Лхъа наркъвыта йпахъ дгІагылтІ
 апхІвысна шІа,
 ЙмхІватІ абараса
 лгвы йгІатыцІуата:
 «Уа уара, хъацІлара злу
 аурышв шІа!
 Йутахъума хвитныгІа
 гІауаухырныс?
 Сара, ахІпхІа, йсыманІ
 «уыд-хІвра» ззырхІвауа:
 ЙаннарІлуштІ уызлапІахІву
 апшвахІквэгъи.
 Аурышвшта ахъцла
 хІцанІ уари сари,
 СуыцуырцанІ уара
 снауахъпІта тагъжвата,
 Тагъжвата, йгІаумайкъахуаш
 бзибарата»...
 АбатыршІа йпсырхІа йцтійын
 гърыдзгата
 йгІакІапІлатІ къвыд-къвыцта
 йыладз цыраква,

ЙнапІквала йхыгІван
 йлакта шкІвокІвагън
 АхІпхІа йажва гвауаква
 гІалачвайщатІ:
 «Ай-й бара апхІвыспачкІвын —
 хІаулуйачкІвын!
 ЙыббалакІгън бйыцныкъвата —
 бйыцхъвмрта,
 ЙбжычІта гІацІцІуаштІ
 арагъа бкъащанчваква,
 Вырчвырдата бгІазрийыз
 бангън бабагън
 Урышвта хама бнейныс
 анбтахъызара!
 СтабгІарагІатІ ари
 швтутанахътара
 Тагвжвата бара бнасахвуа
 ацкІысгън,
 Тагвжвата, йызхъасцІауа
 бзибарата!
 Сара ачкІвын, згвы йахвиту
 аурышвшІа
 Сабашта апны, Киев къала
 дауата
 ДсыманІ къащан — йсзырхІвайыз
 апхІвысна пщдза,
 АпхІвысна йсзырхІвайыз,
 сгвала йгІалалыз,
 Спсы зынгън йызмайжъахуаш
 сыргвыгъахъа.
 Ауи са сбара дшаздзышуа
 бдырында
 Уахъгън тшынгън лыладз
 гІакІагІагІауамцара!
 Дшпагвѣаджъуа ауи
 сара дсхъгвыргІвумцара!
 ДшпагвмачІуа ауи
 сьалыцым ахъазла!»

Лгвасри лгвыжвІри
 лгвы ауацІа йталхъватпшын
 Араса дджъауапхатІ
 абез пхІвысна хъапц,
 АпхІвысна хъапц — абез ахІ
 йпхІазаджвыкІ:
 «Щта, йауыпІ, дануымазара
 ргвыгъахъа,
 ЙузырхІвайта ззухІвауа
 апхІвысна пидза,
 АпхІвысна пидза,
 збзибара гІаумајжъахуаш,
 Лыхайыр убатІ,
 сара уыгъскІыхуашым,
 Улызцах ауи, улызцах,
 кърар зму аурышвшІа,
 ЙгІасыдуымцІауа сара —
 ахІпхІа — йсыдымгъи.
 Аун дгІауызишырхІвузтың —
 сухъаштылхуаштІ,
 ТахІа дцазтын — сара угвы
 сгІанагхуашзапІ:
 Ауаса угІапхъампшхын —
 са сыгъуаухуашым,
 Са сыану гъахІвушым
 аджъугъальагъи!»
 Арса лхІвнтІ, «ауыд-хІвра»
 лджып йгІатылхитІта,
 АчкІвын йыщу апшвахІв
 йахъылрыситІта,
 ЛахъвгІахъасракІла йакъвпІлнтІ
 апшвахІв хъанта,
 Йнаніква йырхъу апшвахІв
 йахъылрыситІта,
 ЛахъвгІахъасракІла йамцІпІлнтІ
 апшвахІв хъанта;
 УадыргІвана лаба йтшгварта
 дрылапшнтІ,

РыцІа йхаву, йщаласу
 гІарылымжитІ,
 АйсыгІв кІвдыргІн аквылцІитІта
 йакалырхытІ,
 Агъвра лыма абатыр
 йгІайыдзхъалдитІ.
 АбатыршІа ачарахса
 даквчІвитІта
 Апша хвитква дрыцта
 дыгІвнтІ архъала.
 Абез ахІ йпхІа ауи дылныхІвауа,
 Лыладз апстхІва даладзхнацІкІа
 дйыщтахъпшитІ...

5

Акъала хъада — Киев апны
 йгвыргъауа
 Аурышв ахІ Володимиргын
 йбоярквагын
 АхІ йыкІадыгв апны йчитІн-
 йжжитІн.
 Володимир дпшызтын —
 тшыгІвкІ дыгвжважвауа
 ДгІайнтІ ачарахса щалас
 даквчІвата,
 ДгІайуа-дгІайуа-дгІайуамца
 дгІагваралнтІ.
 Абоярка дрыцІгІнтІ
 Володимир-ахІ:
 «ДызчкІвынуда ауи сыпшицІа
 йгІагваралыз?»
 Абар Лукоян ахІ йтдзы
 дгІадгылын
 ДгІатшыжквцІтІ, йтшгын
 атихъанара йадихІвалтІ,
 Йхъылап йхъыкын днашылтІ
 апещ чІарачІаду,
 Салъам йтйытІ ахІ йахъыла
 тшынайыркъын,

Сальам райхті ауи йыңыз
абоярквагъи.
Володимир-ахі дгіачважваті
арса гванадза:
«Бзила, уыгібахті, Лукоян
Берендей йпа!
Анчва угіазна, уыжвгіандзара
уабаджвыкыыз?
Хакв гівыма щардагъи
шгіамудазара,
Йшубазара джъащахъара
щардагъи?
Хайырла угіахылаалхырІаті,
хычкІвын бзи,
Ауаса уара уджвыкыла
гъхайырымызті;
Лылаква уызтылхуамца
дгіапшлашгвщадхан
Уара уаныжв лпсы
анчва йнайахвгвыщаті,
Амгівала днапшуа-днаншуа
днаншуамцара
ТахІа дцахті апхІвыспа
йузырхІвайызгъи»...
ЙпсыцхІа йцтгнйнті Лукоян
йлахъыдахаз,
ЙгіакІапІлиті къвыд-къвыдта
йыладз блыбыдква...
ЗакізаджвыкІгъи йымхІауа
дацанахын,
Ачарахса тшызымпщасыз
даквчІвахын
Йхъа наркъвы йырхаунті
архъа гъвгъварала,
Архъа йгіакылыз апстхІа шкІвокІа
даладзхнті...
ЙпхыцІа шцызгъи,
йылахъ йахабарказгъи
ГъхІызгіанамгхті ауыла
аджъугъаля...

Ахьыглакка рдзыгвдусна
лашара

Са сылахъ атенгъыз акътишшара
Толкъвылла скъанджъа анпнатшы
СгІанагын сгІаквнарыштвІ уа утшы,
АхыгІаква рдзыгІвбжъа лашара.

СахъацалакІгын — уыжвІандзара
ЙгІасбзааз — схамата йызгатІ.
Ауаса упны — сара йспыпхатІ,
АхыгІаква рдзыгІвбжъа лашара.

Са салхъадан адуней ахъгІара,
Зны слыг швагІвын, сджъагІафан зны.
Шыц-шыц сгІадрихма уара упны,
АхыгІаква рдзыгІвбжъа лашара!

Сгвалымсра швыб, скІасамс гІапсара
ЙгІарзалтІ ьазагІвата ухІауа, —
СнаушштІ, гвы шсыму джъасщауа,
АхыгІаква рдзыгІвбжъа лашара.

Араъа сбазитІ ауиштара,
Араъа спсыхырныс ьизин
ГІасыт, саррыпидзах уара удин,
Сара сдзыгІвбжъа — сара с-Бзибара!

АНЙАРА

Йа бгъаламызті схъвыцра
Йа пхызла бгъымбаті,
ЙгІабрыхІан счвасысра
Мышкы бгІасынйаті.

ХІагІвысра апхъала
МачІдзакІ тигІашІабкІыті,
Ай, былапш мадзала
Сгвы пшката йгІабщыті.

БгІашІамсуата бсыгІвсын
БгІапхъампшхуата бцаті.
Сгвы гвмачІуа йнабзыгІвын,
Ауыгъи гІабхъшваті...

Абар ласпахвыцта
ЙгъынцкІвиті уахъчІвагъи, —
АчІвыйа бгІахъста
ЙзбырнацІаз ауи?

СыбзыпшгІиті снаджвыквын,
Бхабарква срызцІгІиті.
«Дзапшуда?» — рхІварыквын
Ранквындза сдзыргІвиті;

Сазхъвыцитіта, йгъсауам
Бара бызшІсырпшра:
Йа — сгІвымапІ, йа — бгъауам
Аратъа бара...

ГІАВЗАГЫЛХРА

Са йыгысырымчпәтІ
гылартгыгь,
Йапхъахуз счІмыргъа
йдйхІвахІв дгыгъам.
ДукІ сыруысдзамкІва
адгыл сыкь
Сацтан сгавжажвауа
сгвала йзагІам.

Сазымдзышыргъи
сырбарныс
Адуней анны
зымгІва срагъта,
Са йыгысылымшатІ
сгвы скчарныс
Йанарцуз аун
сылакъ ахъта.

ЙтыцІхъан сыхвага
ауатыкь.
Азаман драдзун
сгІвыла хъшваншвакІ.
ЙгІапІатІауыргъи
йхъшваншву сыкь —
СажвакІ ацкІмсгъи
йхъшваншван сажвакІ...

Ахрат пхыздзысцәтІ
йыншауа
БангІапшы бара
са сахкІьала —
Гвы злабзычнайа
бымшвауа
Сгвы бгІахъысырныс
былапш пхала?!

Йызлабылшайа
ацхашвы
Йкяхвуа-йгвмачIуа псы
гIахьабцIахныс,
СгIадришIыцызшва
йара ужвы
Ари сбазара
джьасбырщахныс?!

ЙыгнымшатI аун
ахъязыкI,
Сгвала йсгвалахмыз
сызгIабраухта,
ЙынсбырцIызтын са
лапшзаджвыкI,
Ба блуней апны
зымгIва срагъта.

Сызнахъамлыргыи
быщхъа хыкв,
бцIыхъва стыцIта са
йгъамам псыхъва:
Схъа йазысчпахын
гыларгвыгв
СнайнтI сгвыргъауа...
стадзныс бцIыхъва.

БГІАСХЪТАСДЗАН...

БгІасхътасдзан снапшгІ бажыла
Йъатазгуш зымдырхуа схъа...
Са сбзібара йтхгІаз абжыла
СгвмачІра сналцыргІнІ уахъа.

Дзын пша хышвашвата йгІасшІасын
ЙагІвситІ сбзазара къазу...
Сара сыхъазла бгІаншазтын —
ЙамагІнынъа йызсхъазу?

Йара ужвы, чкІвынхвыцшва, хІвайра
Бара бпны йнасырдзарын —
ЙзачІвхІахъвыйа, йзачІвбагъъайа
АтшпынхІви ахъыгІи рблын!

ЙгІашарыгын, йгІахъвларыгын
ХІа йхІбжыагызлазлунтІ ауи...
«МачІкІ йчхІах», — бхІватІ... БзипІ ауыгын...
МачІнІ йгІанхакыз, шта, йаргын.

АУЫСАГІВ ЙБЗИБАРА

Йгъазымхъвыцма йыишушыз
мыишкы бангласшы,
Сгвы —
йаринишаз ахъазыра —
йангІалабцІуз амца?
Ужвы — йгыбзырычхрым ауи.
Ужвы — мачІдзинакІ базишы.
МачІ-мачІ-дзинакІ йчхІах...
бзи сшыбзымбаз цІабкІуамца.
БахымгвжвейгІан ауи —
уыжвласыла йалгушті,
Сгвы хъвасатхІвата йачпушті
ауи амцаблыра!..
Асатыр чвыббылква
квайчІвадза йгІащтіахушті.
Йыртахъыз йамагІну
зджвзаджаыкІгы йдмырдыруа...
УадыргІвана йтосынхушті
йатаркІвах бынцІра
Псейсна сбхъаштылхуашті зны,
пхызта сгІацІалшва была...
Ай, сыгъуысагІвгІацамызті, —
сгІвычІвгІвысын сара! —
Йыгъбымбазані ауи
бангласшы хъарачІвыла.

СПСЫ ЗЛАТУ

СахъмббгIарквын
са спсы злату блашара,
Агъ ныжъкта,
йыгъгIаншахуашым айчва.
ЙабагIазгхуа
срыцхIагIа ахъантара
ЗласчIуш къару,
аун зласчIуш ажва?

ЙгIадрийыз лашвта
дшлашвумца данпсыхуа
Йгыдырам, рыцхIа,
йчвмдзуа йамагIну.
Сгвы йлашвыз гIабырпшын,
хъгIадзата йсыхъуа
ЙаздыршитI адуней —
бара бъану.

Йзауыз алабга —
дгвышхвитIта — джъымсайа.
Абар блашара
йахIвитI са'сыгвгъи.
ЙгIаршIыхата
йзызшIмбтIа, тшзабырбайа
Араса
тшаначвбрыдзхуашыз аун?!

СГІАДЗАТІ...

СгІадзатІ... СалгатІ... Сдуней лащцара
ЙыгьпстхІвам, ай, хьыгіапІ йызлачву.
Момо, сара йгьсквнагум бзибара.
Момо, са гьсакІвым ба бызчІву:

АнцІрала схамата, йскъазыта
Са срылан згвы хІахъву аугІа.
Щта, сьзбырнацІайа бгІаспшыта,
ЪазагІва амашва сьзгІва?

ЙгІасыбтыз сгвыгъара абаца?
ЙснапІыцІшвын чІвыцата йхъашатІ.
Анахъ, сантаркІваз сан луацІа
Анчва сшишвйыз сара йхъасцІатІ.

Йшызбумца йылапситІ агара
ЙсыргІачІвуз сгвала хъгІадзаква.
СгІадзатІ... СалгатІ... Сдуней лащцара
Ладзыта йгІалачІвитІ аква.

СХЪРЫКВЫН...

АчкІвынкІ амара дашахуа,
АчкІвынкІ «ахъта чыгъа дащуа»,
Адуней закІгъи рымбахуа
ЙгъмачІнтІ «рыпщІзаква» йрызпшуа.

Акіасамсра гІашвшврайгІайуа
Швымхъыччахъвахан швакъвыцІ!
Уцата йгІауымджІва йуызгІайуа
ЙылмагІну швара швазхъвыц...

Сара спны дыгъгІамитІ сыпщІза,
Санцагъи сыгналымжытІ.
ЙыннакІылтІ атІура сыпщІа,
Сгъы ахвыртаква гІанытІ.

Ауицтара лцІыхъва стадзитІ,
СхъыгІа лзысцІитІта — йгънадзум.
Санзымгвыгъахуагъи снацІнтІ, —
Санзымнацахуа сгъгъынцІкум.

Сылахъ дгІаламыдскІва схърыквын
Шва сшвымчІвыуи, аджъамгІат:
Йара адгъылкІ хІа хІацыквын,
Йара амаракІ хІарихатІ!

БХЪЫШВ АЦІАХЪ

Бхъышв ацІахъ сазгІанагтІ
сара сынцІра,
ЙгІашІастІ араъа
сылахъ агІвагвана —
МачІкІ тшыспщата
сымгІвайсхыс уадыргІвана
Бхъышв ацІахъ сазгІанагтІ
сара сынцІра.

Бхъышв ацІахъ сгІайын
сгылапІ са уахъа.
Сшнапшуазымца йсхъабрычтІ
сызгвалам бымза...
Сицныхчылуа йнахысыз
бара бшвхымса
Бхъышв ацІахъ
сднйын
сгылапІ са уахъа.

Бхъышв ацІахъ сгылапІ
схыгІа срадзауа.
Йыншаз ачІвыйа?
Сгвыгъузма датшата?!
Баразаджы бакІовша
йсыгхакуа тшыпхІвата
Бхъышв ацІахъ сгылапІ
схыгІа срадзауа...

Бхъышв ацІахъ сгылын
сджвыквылхитІ абар.
АшыначІва гІашІыхитІ
йкІаызызуа.
ЙтшкІарарымжкыз
ала млащыу сгІывыза
Бхъышв ацІахъ сгвмачІын
сджвыквылхитІ абар...

Бхъышв ацІахъ
хІара гъгІайыхуашым зынгъи:
Сгвы блытІ ауаъ
йаблын агъагъара.
Квашуата йгІакварыгъи
абзибара
Бхъышв ацІахъ
хІара гъгІайыхуашым...
зынгъи...

АРИ АУАХЪ

Ари ауахъ гътыццзахуам.
 Сакъмьль псейспадза йсхътыццитІ.
 Са сгІапщлашвахама, момкІва
 спещ йыгылахымма хъышв?..
 Щарда цІуата схъа схъаштылын
 са баразаджв сбызхъвыцитІ, —
 Зны йнабасхитІ нагІлат,
 зны йнабзысчитІ квырмыш.

ЙыгыгІаншахуашым кІаран
 йгІамйыз сынасып агІа.
 ЙамагІныя, пхІвыс гІвымакІ,
 сызбызхъвыцуа сара?..
 Арат апщблынкІ лащцаракІ
 йрыгІвнамшвахуа ахыгІа
 Млыквта са йгІастынхуштІ
 зны бара санбшІпсгІара.

Ба йыгІбзысчпум уасйатта
 ауи сымлыкв нашхыйа.
 Садаквата йырзыршанІ
 хъыгІа змам факъраквакІ...
 Уыса пщдзакІ бызгІанызжърын.
 Ма, сызхвиту ачІвыйа? —
 Йыгынахъырштуашым бшвхъымса
 сара йсмуу ажвакІ...

Сакъмьль псейспамца йсхътыццитІ.
 Ари ауахъ гътыццзахуам.
 ЙыгыхънымхІвыхума Адгъыл?
 ЙамагІныя йазней?!
 Са йынсцІызгъи йынсцІуашгъи
 бара былапшкІ йгъахвым —
 БыгыгІамшІыхастІта акІванІ
 йызлащцару сдуней.

ДЗЫНХАХЪАТА ЗНЫ...

«Сыпшда» — гьсхІвум, йыгьсхІвум — «слашара»
(Сара гьсакІвым ба бызчІву!!!)
Ай йабазгуш абзибара,
АтшпынхІвазыкь йрайчву?

Са сыгьчІвынхым щарда цІуата,
Схъабра шкІвокІвахатІ абар.
ЙгІамнадитІ апсыхІва пшата
Сара сылахь ахабар.

ХІанымйазтын уыжвгІандзара
ХІшанымйахуаш хъасцІахъан...
Ай йабазгуш абзибара,
ЙгІакшваз сымара ташван?

СщаквнакІуа йгІаталхъан сыдзын.
ЙызгІахІвапсахІа сынцІра?
Сныбыжъ кІъаса ацта счвыдзын,
Быцта спшыртахатІ сара.

Схъа гІацтІысхта бызбицтара
СхьыгІа бгьалцІхуам, спсы зхъапшваз...
Ай йабазгуш абзибара,
ИцІракІла йкІъасата йгІаншаз?

Са сыгьчІвыуам, са сыгьгьрымуам.
(Дызда сыладз йаздыргІвуа?!).
БацкІыс цри сара дыгьсымам,
АпхІвыс гІвыма... сызшІнсгІауа...

ЙГІАСУАН АСЫ

ЙгІасуан асы,
йгІасуан асы, йгІасуан...
Усызпышы ыабхІваз апны
снасгІасуа сгылан.
Абар йцатІ сахІаткІ,
гІвсахІаткІ, мышкІм,
мчыбжыкІ, мызбжакІ, мызкІм.
СквшыкІ цатІ абар.
Абар йтыцІтІ асквшышвгы.
БыагІамиуаз джъасцун.
Ауаса рыцІа
йджъасцуз ари асы
шашІамсхуаз акІвпІ.
ЙыгІвбакауа асквшышв
йаналал сазппра
щапІтыпбыжъквакІ гІагатІ.
Снапшызтыи — бгІайитІ!
Быагвжвжквуз йгІалцІла
быкІас йгІацІшвтыз бхъабра
налькъыт-нальмаста
йалачІван асы.
«ЙсыргІвах, — бхІватІ ба, —
дакынкъакІла сгІахышватІ», —
бгІасыхъалапшыи
араса пшката — пшката...
ЙгІасуан асы,
йгІасуан асы, йгІасуан...

ТЕЛЕФОНЛА ХІАНАЙЧВАЖВА АМЩТАХЪ

ХІанйара набрыскІыті рыңІа-рыңІа
Псейспамца йнашхыйахті ббыжъгы..
МомкІва, спсхъата, адгыл хышвашва сыңІа
Бара ббжы назІаркІвума уыжвгы?

МомкІва йкъабчІвахчвата абзібара,
Йгыбмаухума?.. БазымпшгІахын бакъвыці —
ВгІайта сгІабзаргылх, сара схъагІара,
Бзи тшбсырбахныс ахъазла шІыц-шІыц!

ХІАРА ХІНАКЪАХІ

Ащхъа дзыгІв хІара хІыхъаз
 йахІвун уаридада.
 ХІыгвквa рбжызаджвыкІ гІалгІун
 ауи адауыш.
 АпстхІва шкІвокІва пшаква
 хІпахъ йгІащгІалуан чвартата.
 ХІанзырйаз адуней
 са йазысчпун квырмыш...

БгІаргванхун рыцІа-рыцІа,
 къахъ пшдза гІасыбрауан.
 Пхызтa йыдзхуан
 барадъа
 йгІасбзааз сынцІра.
 Нур гІабхъыцІуа бшабгу
 быгІвнапІыкІ сызгІабрауын
 сгІазцымхуш абзибара
 гІасыбтатІ сара.

Амыз чвамзата йхІзыкІкІун
 пшкадзата йтыртыруа.
 Азаджв тшійылахІшан азаджв
 хъгІадзата хІратытІ...
 Аун ауахъ анчва,
 ауагІаква йдимырдыруа,
 йгІахІтынхахуаш хІнакъахІ
 хІпхыцІа аладзла йгІыгІтІ.

АЛЫМХІАРЫГІВКВА

ГІалымхІарыгІвхвыцкІ ГІапынхъа мышпхата
ХІвра быгъххвыцкІ йацгІаквчІван йахъалапшытІ,
Дара рапш пхынцІыгІвагъи ашІата
ЛымхІарыгІв бзибарахвыцкІ ркІытІ.

О, ауат закІыта къахвта йпссгІунта,
Пшдзата йхъмаруа йалан ахІауа!
Дшлынйаз апш дичвыдзхырынс дачвшвунта
ДпссгІун йара лара дахъапссгІауа.

Ларгъи лгвычкІвын пхара хъгІакІ йаршышуан,
ДгІасхъымшванда! — хІва дгІайпшлун ларгъи.
Ахъвалапынгъи гІайтІ. Ауи дгІайзыпшгІан
ДыгълымбахтІ. ЛащцарапІ зымгІвагъи.

Дгъаъахым. АгвмачІра лгвы йгІатачІватІ!
ДизыцІрызтІхІва, йгъаъам йхабар...
КІкІарахвыцкІ налбан ауыла дгъжважватІ,
Дгъжважван... сымца дгІалашватІ абар.

СНАЙХИТІ

Абар снаджвыквын снайхиті. Аціх мызчвыпі.
Йлашарапі снапхква. Айачіваква срыла,
Снархыс-гіархысуа снайхиті. Са йстахыпі
Йбымрычвс ахышвахвыц снаквпшыныс хъарачівыла.

Бара йбызназгиті ажва пшкадзаква
Йшандзыкіа йбасхІвныс ахъазла самайчуа.
Ауоса... йамагіныициті алаква
Закіыла ргвы гіасабгъазшва йзгіасайшуа?

ЙБЫМРЫДЗЫН БГВЫ

АгІапын ква ангІаквара
Ари бдуней апны
Пхызла сыббуштІ мышкІы сара,
Бгвы сгІаташвуштІ мышкІы.

ЙангІайра апкын аквашуа
Ари бдуней апны.
Сара уакъгын тынгын йшсызпшуа
ГІабнахІвуаштІ бара бгвы.

Зны адзын ква ангІаквара
Ари бдуней апны,
ХІа хІшанымйуш ангІабгвынгІара
Йбымрыдзын бара бгвы:

Зны агын срычхІва ангІашшара.
ЙгІаквнапсауа асы,
ЙбызнатшкІаралуаштІ ба сасра
Сбзибара... ахъазы.

ЙКІЬАСАЧВАХАЗ АНІАРА

— Анасып аківымківа
Зымгівагыи сымата,
Адгыл абзагагівча
Раппта снашхыйата,
Зымгіва сдырківанчаргыи
Бпахь сара скыйата
Сгіадзхьагылтї бшвхьымса.
Датша йбтахьыйа, щта?

— Ахьвланын гіайхьатї —
Анцірала суызпшлушызма?
Ацліа тшаршвшважкьатї —
Ахьышвла снапшлушызма?
Сбзazuшма гіван!..
Зымгіва рыхьазгыи скыйапїта,
Упны сара скьванчанпї...
Датша йутахьыйа, щта?

— Бгіващитї. Момо.
Йыгыбымбума йшгіакьагіауа
Хіхьабраква шкївоківата?
Хічівыгуырыныс йагіума!
Йцахтї щарда ціуата
Хігіазжьаз Армальнойачіва.
Хіынасып гьгіамистї.
Датша йбтахьыйа, щта?

— Анасып ахьазла
Уара угыбзыгьачванпї,
Агіанын ахьазла
Уара унашхыйачванпї.
О, сара сыхьазла
Анцірала ухыйачванпї, —
Йсхьангылтї уыжызгыи...
Датша йутахьыйа, щта?

АЖВГІВАНД ГІАМАЧВЫСИТІ...

АжвгІванд гІамачвыситІ,
ЙгІакІапсситІ аква.
Псейспадза йкІязызитІ
АцІлаква рбыгьква.

АжвгІванд гІамачвыситІ,
ЙгІаласхитІ аква.
ЙадзхьачІва йчвасыситІ
АцІис багІдзаква.

Са сыгвгьи, йампшуата
Дшагьам бара багьь,
ЙычвитІ цІис багІдзата
Датша хьышвкІ апахь...

ХЪВЫЖВЧКІВЫН АПНЫ АКВА

ХъвыжвчкІвын апны аква гІаквитІ,
ЩаквкІдза йгІакІнылітІ гІарщ ахІгІара.
Хабар нашхыйааІгъи ахІвитІ,
ЙагІвызата сдуней бзибара.

Аква гІаквитІ ХъвыжвчкІвын апны,
ЩаквкІдза йгІачвыцІкІгІитІ амачвысра,
ЙгІабзанаргылхитІ йаъаз зны,
ЙагІвызата йыгвмачІуа сгъвыцра.

ХъвыжвчкІвын апны йгІаквитІ аква,
Зынгъи йашІамсхырныс йгІаквузшва.
ЙдзыргІвитІ аурамква, атыдзква
Смуради сгвалари рджьабузшва...

Момо, йгъашІасхуашым аун.
Ахъышв хъващыла спшитІ щаквкІдзата.
Момо, бгъызгІайхуашым баргъи
Аква араса йгІаквауата.

ЙЫГЪРЫМДЫРУАЗТИ АУАТ...

ДжъынквайчІвакІи
джъыншкІвокІвакІи
пхызла йызбатІ:
сара спсы амаркІуан
йайкъыргІышуа.
Зны йамцІасуан ауат,
зны йажвхъвпалуан ауат,
саба рхърыч
йабакІуан йхІынихІышуа.

О йсджъыншкІвокІву — бара,
о бара — йсджъынквайчІву,
къахадза бхъыччауа
бгылан хъарала.
Йыгърымдыруазти ауат
спсы ба шбакІву йызчІву,
йызнапІыцІу ба шбакІву
анцІрала...

ЙшамакІыркІвуз ауат
ачва сгІалкъьан,
абар —
сара схъахъла
бара бгІатшкІарыцІитІ.
ЙсызгІабрауыз анур
йгІанаргаз ахабар
ужвыгъи къо-о-омракІ сшбырбазуш
гІаныцІитІ!

БЫЛАХЪ АНАКВУ

ЙамагІныйа сгвыгъараква здийу
Агъын пша шарпныдза йангІашвшуа,
Былаквагъи арса йызнашхыйу,
Йыба чва схъыдрысуа йызгІаспшуа?

КІьасачва сазгІайма бара бшвхъымса?
МомкІва, сара гъсакІвхымма ари?
МомкІва, бара бхыйара амгъымца
ХІызгІацІбхъыйма сылахъи сари?

Спсы зхъашваз, йыгъкІьасам закІзаджвыкІгъи
ХІшбзаркІваз хІанайазара хІара, —
ГвмачІрата хІапхъала йшгІаркІву ужвыгъи
Анчва йныс жванцІракІ йшрызхъара!

Ба сбыздзышуа адгъыл хъшванва сыквын,
Быквын — сара сгІамира бгвыргІва...
Ужвы мышкІы хІацъта йынхІдырцІрыквын,
ХІалцІта йрыхІтуашгІ адуней зымгІва!

ХІзахІвуш йамагІныйа рыцІащара? —
АхІвансІванквa рсаба чІвахта зны,
О йгІанхушгІ бари сари хІбзибара
Хабар пшдзата абазаква рпны.

ЛокІызшва джъащакъвата йырхІвахуашгІ
ЙаларцІауа рымадза хъгІаква...
ХІъадзабаз йхІхътырхыз рызхІыргІвахуашгІ,
ЙрачІагІвта йымкшахуа хІа хІыгъква.

Щта, ачІвыйа сгвыгъараква здийу
Агъын пша шарпныдза йангІашвшуа,
Былаквагъи арса йызнашхыйу,
Йыба чва схъызрысуа йызгІаспшуа?

БАРА БЫХЫЗ

Уахъхъшвашван...
Заджвгъи дыззымпшыуаз
амгІвайсыгІв нашхыйа
дазымпшгІахуа йылахъгъи
дшцуз
ащхъа мгІванцла ддзыргІвуа,
дбгъашватІ абыхъвчІвыца
дахънышвтын
амгІващ къвыйашІыйа,
йцІырбжъы гъарпагъаджъта
йгІартыхІвачвгІатІ ащхъаква:
«А-а-а!»

Зышла йгІадауышвахахтІ...
Ауахъгъи мгІвайситІ
щаквкІдзата.
ЙгІакІкІитІ йачІвахвыцквкІ,
йыргвыгъа
шарпныдза йкІкІарныс.
Ауахъ ацІахъыла,
хъарата,
цІолата,
мадзата
адзыгІв ащтанчІвызшва
йкІвыруамца
йабитІ ахъауыс-с-с...

СкІвабата пхыдзхъшвашвада
сгІалырхІган ачва
сгІашІыхитІ.
ЙгІаспшыхвитІ стахІвана,
йбызпшуаз
зхъышв нашхыйа
тырйа...
СгІаджвылцІитІта сджыквлитІ...
Йымгвыгъахуа сбзазара
сыхытІ...
Йхъпшшаз спыккква
саргъи йсзымдзыргІвуата
йырхІвитІ:
«БгІасын —
йа-а-а»...

УЫЖВГЫИ МАЧІДЗАКІ...

ЙатаркІвад агъбаква гІацІрІтІ,
ХІтдзы йагІвсІтІ йыбаракІ гІарцрыхъуа.
Ба хъгІата бычванІ. Са сдзыргІвІтІ
Йайшысхаз сбазара бызсыхъуа.

ХІзайгвыгъуз агІамтагыи цатІ
ХІахъыла йгІамихныс аңцІрала.
ЙквыцквыцІтІ шІасдъа асахІат,
ЦІагІвшангыи йагІвсхъазанІ шардала.

ЙгІанхаз хІынцІра зымгІва пшцІахІцІан
МышквакІ ачавыгІгычтІ хІара хІылахъ.
Абар ужвы лашбжыкІ гІаган
Сара йыгъсзахъарысхуам сгІвылакІ.

СдзыргІвІтІ. Абан ахъышв заджв дгІастІ!
Момо, сажъатІ апша ахъмарра.
Уыжвгыи мачІдзакІ ба бычва хъгІазтІ,
ЙыбзатІ йгІахІхъвыцыз хІлокІ лашара...

Ах, мцыпІ зымгІва. БахъымгвыргІван,
ХІгъдырбзазушым хІыггІвацаквала.
ЙыбгІума? — агІвзачва йгІархъшван
ХІгІвыджъ хІызаджв йыгъба гІайнтІ гІварала...

Анахъ, йанбхъаштылхра слакъъ,
ЙазкІкІыз ахъыгІа цІасымкІуата
Пшка-пшка йнабаскІвуаштІ зны цІыхквата
Дзын квата, цІыхъва змаз дзын квата.

РОМАНС

Хідуней гіаншан —
пхивысхьапцта
щардагів шбзаза.
Асквшышквва рыпстхїна
йаладзхтїн ауат.
Джоконда йыгьлайчвамзарызтї,
ауаса
Йгїазхчушыз р-Леонардо
йгынымїатї.

Сара с-Джоконда,
знысла йгвмачїуа
сгвамца,
О йсчпуш ачївыйа?! —
сбзалызтїхїва кьвырман,
Йыгьсзымхчатї бчкївынхгьа:
сылаквва шгїапшуамца
Йсчварышлнтї быбра
йткїыйу азаман.

Абар саргын сыгьчкївынхым
щарда цїуата.
Бапхьа сажвра стахьыпї,
бапхьа сажвра.
Ауаса йсзалуа бдырума
гвыргївата? —
Сажарыквын
бзи сыббахуашма
бара?..

Зны йсзыласын сынцїра,
зны згївата йсыквын, —
Мышкїы сгьамайжьатї
сгвыгьара мадза.
Сатырзаджыкї
сара йгїастынхарыквын
Йызбзиру
бара шбакївызлуш
хьацїа.

Абар йаквылитІ былахь
сжы снарыхуа, —
Ласдза йгІаталын адзын
адз гІахІвнтІ.
Ауаса сгърыуам
зхъабраква чвызкІвкІвыхуа —
ЙгвыгІвмыгІву хІпхыцІа
рейшата сапшитІ.

Ари хІдуней,
хІъабзазаз
зны хІгІадрита,
Саныхвхым са
сбзибара бпны йгІанхуштІ.
Йамлагадза,
йхвхвадза,
ауаса йбциридза
ХъвдлпныкІ бхъышв ацІахь
сыхвага гІаншуштІ.

Йбхънараштылхта
бзынсырйалуз агвасра,
Йбхънараштылхта
уахъчІва бара йшбхъазу
ЙгІабгвыннаргІвуаптІ
ари алахъвгІахъасра
Джоконда пагъа
лсквшызыкь
йшапсу.

БАРА БАХЪЫЛА

Ауакъ гІайын

архъа гъвгъвара

апстхІа хъшвашвала йхънагІвнтІ,

ЙачІвахвыцкІ анахъ хъарата

йыбагъашвадза йгІакІкІнтІ.

Сгвы зырбзнуаш

датшакІкІаракІ

зджъарагъи сара йгъызбум.

ГІвычІвгІвысбжы абоу араѣа, —

алашбжынадзара гъум.

Ауи айначІвазаджвыкІгъи

ажвгІваид йалшвытын

йгІакІашватІ,

ХІайда ужвы:

хъазыра йацѣаз —

анчва йаншта йсхъаздзахатІ.

Йыгъсыздыржуам

са сзазыпшгІуз

йгІайуаш зны йара-йара...

Сыла йгІацІалхын

сархІванситІ

йагІвсыз агІапын хъара.

Сыла бгІацІалын йатаркІвах

пхІвыспахвыцѣа

бгыланІ спахъ,

Вшаѣаз баншта

йаназхъабцІуз

дшаѣам сыкъаз бара багъь.

Ауицѣара

сквшызыкъ цазанІ. —

РыцІа ймачІмызтын йѣаз,

Щѣа, санбахадза, схъагІара,

ба айшарата йбсырбаз!

Быбра срышлаті,
бдзыцкѣ срыхващті,
сайжѣті бгвыгъара мадза, —
Йызлабыкъвахуаш ачівыйа
йкѣасу суыса бжанардза?
Эвридика дгІатндахныс
джѣаІанамгын дгІаті Орфей.
А сара —
йпапса лахыда —
джѣаІанамта йсчпаті бдуней...

Архѣа йгІалкыыз
апстхІва хъшвашѣа
рыцІа-рыцІа йыжвпІахиті.
Йанамуыхуа
пшакі гІаншанда —
гІвзата йсзалрын ахъахвит!
Сара гъсакІвмызма тшзырпагъуз
снатамшшауа йгІансу блакта
Уыжвгын хвыртакі
бгвы йансІата
сангІаджыкывылуаз ыымта?

ЙамагІныйа
ужвы йстахыку
арса йрыцІасцауа схѣа
СшбзаркІву йчывабахаз бахыла
йызнасрыласуа счівырхѣа?
ЙамагІныйа
бгвы шаршвызгын
ба йгІабыккІвыз сыдзын адз,
Йызнасыкъуа
йшІымчІвадзахыз,
хІызладхІваларкІву ахац?

ЙГІАНЫМШАС ХІСАБИ

Йхъабиҕарыма?

Пхызла дызбищтара

ЙгІанымшас

бари сари хІсаби

ЙгІвылахвыцкі

йгІаркхыцІуаз алашара

Йыгьснарбахуам

амара бзи-бзи.

Йхъабиҕарыма?

Йбжы згІищтара пхызла —

СрычхІва швшарыгы,

йгІакварыгы ква,

ДгІацІыррыгы галакІ

гжжважвагІва уысла —

Йбжы гІарылгІиґІ

адгыл абыжквa

ЙыгІвнапІычкІвынкІ,

пхызла йсызгІайрауыз,

СъацалакІгы

сгъауырщтхуам сара.

ЙауашзапІ насыпкІ,

анцІрала йхІмауаз,

ЙгІанымшас хІсаби

дангІаншара.

Щардачва

зadjкы-зadjкы адгыл хІыквын —

ХІпсы йыгъхъанацІум

хІара хІшанІяз,

ЙгІанымшас хІсаби

дгІанымшарыквын

ЙхъахІзырцІуш дзачІыйа,

спсы зкъашваз?!

ГЪЫН УАХЪЫКІ АПША ГІАСУАТА

ЙгыланхатІн ацІх лаццара
Са съабзаркІву джъанаццашва!..
ЙкІанарыкІан сара сгвара
Стдзы йгіахъыкІвшитІ апша хыгвашва.

Сжъы снарыхъуа йгіагъымгъымитІ,
Сышв пнатшуашшва йгіаситІ хъала,
ЙгіагъынцІкІвитІ, йгіацІритІ, йгіагъырымитІ
Бзи сызбуз зымгіва рбыжквала.

Йатахъу гІадырх уцата,
Йызгіасзылахъыз араса.
МомкІва, йгіайма йатшпынхІвата
Йгіасызшаз сбзибара кІьаса?

Йыгъгычрахым, йыгъкІвачрахым, —
Щта, сзахъубгіауа ачІвийа?..
МачІкІ тищаквкІы, уыгъсычхІадзахуам,
Апша хыгвашва!.. Апша хыйа...

Счва йтшауа уара йгъууысым, —
ЙыгъуымдырсзапІ уыжвгіандзара
Бзи йубаз апхІвыс дануыщым
ЙышнагІлату абзибара.

Сара сакІвымкІва са сацкІыс
О йджъазшуада спсы ьатаркІву?!.
Апша хыгвашва, стдзычкІвын уадзжыс
АцІх лаццара шгыланхаркІву...

БАРИ САРИ ХІЫХЪАЗЛА БАЛЛАДА

Йгіаквиті аква нашхыйаква...

Дзынхама схівиті йара...

Сгіагвалашвахра хыйаква

СхІаквым рхиті сара.

Йырчакьиті сбзира-сгвымхара.

Сшгіапсаз дгіапсаті уызчхъвым,

Йалгахында схІаквымхара

Йгіасыдырціаргы йсхъвым, —

Ціхъвакі ачпахында — садгылуан —

Йгіасыквырціаргы шра!..

Араъа... сгвмачІра бгіалгылгіан

Араса бхівиті бара:

«Йгіасышвт, сара йсызхъашвціата,
йкъванчагіакви йари. —

Йсчпагвыщарыйа... хъаціата

Анчва дсзихівайті ари.

Сара симау-симауамца

Йхъапшасра дмыгіхънаган,

Симауныхадза — дыгжвайуамца

Йыжвбиті йбаз абан.

Швара йшыхауа йайчватагы

Йхахъаті йара йхІаквым.

Анахъ-арахъ йыжвагатагы,

Дгіасышвымтківа йгъзыурым!»

Йгіаситі асы нашхыйаква...

Гъынхама схівиті йара...

Сгіагвалашвахра хыйаква

Гіабылабжыті бара.

«Бапшы, — рхівиті, — гвнахІта йымадзу?
Йазбгвалайа къаугІа?

Базынадзушма йымадза?

Йбзырбзихушма йызгіва?

Аун амгъымца далата —
ЙгІанхакыз йхІыргуштІ,
Ансуахъы хІйызнайлата
ГІазаб йхІырбалуштІ.

Аун, йызмакым гвыгъара,
ДбырнацІата шыц-шыц,
ДзызнацІаз анбизымжара
Бхъагвы бшащуаш базхъвыц!»

БгІасишытІ срыцІагІа бцарадза,
Лакхыла йбшван сынцІра
БнапІычкІвын нур лашарадза
СнапІы гІабкІытІ бара:

«ХІпсы таркІвата хІанйазтынгын
ХІзаман йгІанхакыз мацІпІ,
Заджвы-заджв хІгѳмачІуа ацкІысгын
АгІвыджъ хІацыта хІсачІпІ!»

Аква, асы нашхыйаква
ГІанхатІ ауахъ зджъара.
СхІаквымхагІв хыйа-жыйаква
СгІарылыбдан сара,

Абар амгъымца хІалата
АгІвыджъгын къахадза хІблитІ,
Лашарата, лашарата
ХІгъагъара гІахІыркІкІнтІ!

ХІАНАКЪВЫЦІХРА

Хвага хышвашвата, гвасрата
ХІа дхІбжъагылапІ заджвы...
СанбызгІайзара кІъасата,
СцахуаштІ паса уачІвы.

ЗакІзаджвыкІгъи тшгъапсахуашым
ХІанакъвыцІхра шарпны...
Уыжвласыла хІгъаніахуашым
Ари адгмыл апны.

Сгвы ахыгІаква рымадза
КъасчІвахуамца сара
Бара быхъазла сгІвымадза
Йалсыргата сынцІра,

СгІайуаштІ рыцІагъи кІъасата,
Йсмыргауа дуней бжъыкІ,
Хвага йыбата, гвасрадъа
СгІашвбжъагылуаштІ уахъыкІ.

АХІВАРА

ЙангІасзылахьра сылахь,
СангвмачІра мышкІы,
СбгъанацІата ахьылагъ
Йанджвыквылхра стшы,

ЙтасырдзапІта сджьабарІа
Спшвырхъыччауа йсхІванІ:
«ЙыгърыцІагІам срыцІагІа,
ЙрыцІагІу — датшанІ».

Сагъачва сгІаларкІыта
Сыршуазтын сара
Са слакта йгІатапшыта
ЛадзкІ шрымбара.

ЙкъасчІвахыпІта ахьыгІа
Сгвы йхьыхуала йсхІванІ:
«ЙыгърыцІагІам срыцІагІа,
ЙрыцІагІу — датшанІ». —

Ай, слашара, сгІаннажъта
Йанджвыквылхра стшы —
Са сантшыгІвыркІваз апшта
Ла хъгІала бгІаспшы.

Сагъачва сгІакІвдыршата
Сара санрыщра —
Адгыл сыквызшва сбзата
БсызхъвыцІа бара...

ужвыгІи йгаркІвауа сыхъыз
Бымбахуа хабар
СшбзаркІау спсызтын ба быхъаз —
ЙрыцІагІу абар...

УАХЪАГЪИ...

...Уахъагъи

агвмачІра йала

Сгъы зайпхызуа —

бара бакІванІ.

Анцирагъи сназпшлуш хъарала

СдунейпхыцІа —

бара бакІванІ.

Зны йсымхаз,

зынгъи йсымхахуаш

Йагъью суысква —

бара бакІванІ.

Зны йсымхІваз,

зынгъи йсымхІвахуаш

Йагъью суыса —

бара бакІванІ.

Зны йсырхІата

йсызмшвадзахуа

Са скъванчагІа —

бара бакІванІ.

ЙгІасызшата

сгІазцымхахуа

Сара схыгІа —

бара бакІванІ.

Сгъы йгІапсаз

цхІашвтигъта йшарыгъи

ЙгІалкІкІгуш сгътара —

бара бакІванІ...

Спсы йабаз,

йабаркІвуш спсрыгъи

Спхыз лашара —

бара бакІванІ.

АГА ГІАНШАПІ УЫЖВГҢИ...

Ага гіаншапі уыжвгґи,
ага гіаншапі:
Пша щарда гіаспі,
ква щардагґи гіаквапі,
ЙгІасыпі асква,
асрычвхІваквгґи швшвыпі,
Баргґи саргґи
мачІмачІымца хІажвыпі.
Спсы ьадзату
сгвы йгґахьуашым ажвра,
ЧкІвын хьашла хьыцта
сбыцызлуштІ бара.
Ага гіаншапі уацІхьсґвангґи,
йгІаншапі:
ХІнашкыІарагґи хІгґмачІрагґи
йрызхІапІ,
ХІкьару щаквыспІ,
хІалгапі ауи мышкІы...
О сбыхІвахитІ
бахьымгґыргІван закІы:
Са сыхІвыспа хьыц,
дуней абгакі йапсу,
ЙантыцІхрагґи
бари сари хІкьазу
ХІыгґква гІанхата
йбзazuштІ хІа хІтара
Бзи йабабахьыс ахьаз
рызкьара!

АПША

Йамцїнагахъ-ата
 хъ-арабгъыра
 Апша
 са сгвалара угіара
 Йхъызгївахитї са
 ари сымшгївыра,
 Йансу...
 закїгъи йансам
 сынцїра.
 Заджвгъи дшазыбжам
 гїасгвынгївуата,
 Ауаса снацїауа
 ма-чїдзакї
 Сбзибара кїаса
 счпатї ашвата
 Йахївахныс ахъ-азла
 дзын пшакї.
 Сабгаркїванї са.
 Сабгазтїхїва ужвыгъи,
 Араъа сшгївыму
 гїасгвынгївхъатї...
 Хїдуней зымгїва
 сагъахарыгъи
 Бара...
 сатныбымцїан...
 нагїлат...
 Йсыргїва
 сызхвитмыз абзибара,
 Йсыргїва
 йгїазгъычмыз снасыпбжа,
 Са йсчвгїакымыз
 адуней агъагъвара
 Сара сбзибара
 адзын пша!

ХІПСЫ ЗЛАТУ

РыцІагІакІ хІхыстІ абар хІара уыжвгы,
ЙгІахъдзахнІ хІымш, йлашарахнІ, — хІва
хІшгвыргъауа,

Датша закІы, йайшата рахІагы,
ЙгІахъыснІ хІшвхъымса
гвмачІра шІыц хІзахыхауа.

Араса йагІвснІ псейспадза хІынцІра.
ЙхІызгІайуа хІчхІнІ, ауаса хІпшнІ
хІапхъалагы.

Мадза-мадзата хІайгвыгнІ хІара
ЙхІызгІайуа хІымш шгІахІзыласхуш
агалагы...

РыцІагІакІ хІхыстІ абар хІара уыжвгы,
Агвыргъара гІачвыцІкІгІахтІ
хІара хІгвыгъара.

О хІпсы злату уа гъуакІвымма йаргы,
АгІвгвмачІракі апызщылуа
ари хІгвыргъара?

ДЫГЬСЫМАМ БЫДА

Ари йгІасзыршыйыз сынцІра
Йызгама гІвыта? —
Джъауапта йсачву гІазхІвара
Дыгьсымам быда.

Йансзалра сбазара сара
ГваращанІыта
ДзачІвийа сшыдзуа сзырбара? —
Дыгьсымам быда.

Сара санчІвыура сызхъара
Тшджъазсырщарыда? —
СнапшитІ сбызнацІауа бара —
Дыгьсымам быда...

Араъа сыъазма йара?
Ауи зхІварыда? —
Ахрат анны саннадзара
Дыгьсымам быда.

ХІПСЫ ЗЛАТУ

РыцхлагІакІ хіхыстІ абар хІара уыжвгъи,
ЙгІахъзахитІ хІымш, йлашарахитІ, — хІва
хІшгвыргъауа,

Датша закІы, йайшата рахІагъи,
ЙгІахыситІ хІшвхъымсă

гвмачІра шІыц хІзахыхауа.
Араса йагІвситІ псейспадза хІыницІра.
ЙхІызгІайуа хІчхІитІ, ауаса хІпшитІ
хІапхъалагъи.

Мадза-мадзата хІайгвыгъитІ хІара
ЙхІызгІайуа хІымш шгІахІзыласхуш
агалагъи...

РыцхлагІакІ хіхыстІ абар хІара уыжвгъи,
Агвыргъара гІачвыцІкІгІахтІ
хІара хІгвыгъара.

О хІпсы злату уа гъуакІвымма йаргъи,
АгІвгвмачІракІ апыщылуа
ари хІгвыргъара?

ДЫГЬСЫМАМ БЫДА

Ари йгІасзыршыйыз сынцІра
Йызгама гІыта? —
Джъауапта йсачву гІазхІвара
Дыгьсымам быда.

Йансзалра сбазара сара
ГварацапІыта
ДзачІвийа сшыдзуа сзырбара? —
Дыгьсымам быда.

Сара санчІвыура сызхъара
Тшджъазсырщарыда? —
СнапшитІ сбызнацІауа бара —
Дыгьсымам быда...

Араъа сыгъазма йара?
Ауи зхІварыда? —
Ахрат анны саннадзара
Дыгьсымам быда.

ПХЫЗЫЗМА?

АгІапын шытыҕызы
гъымбатІ сынчІва,
Апхын шгІаталыз
гвы гъасымтатІ.
Апхын шкІандзахыз
гъымбатІ сынчІва,
Адзын шхІызгІайыз
гвы гъасымтатІ.

Асквш шабгаз
гІапныта йагатІ.
Ахъвыцра нашхыйаква
суысызма!
УахъчІва сгІапшызтын —
зында йгъынхатІ.
МомкІва, са сыгІапын —
пхызызма?..

ЙХВИТЫМ АШВА

Йхвитым ашва гзыпсггушым зынгын,
Уаухиті уау мачідзакі зларцІаз ахъІара,
УыжвІандзара дгъІацымхасті заджвгын
КІасачва йызгІайыз абзібара.

Сара сашва йшхвитымызгын йпсгІаті.
Уаута йсдрыфдзаз! — сбзазиті уыжвІандзара.
Сшгвъаджъуазымца са уаргын сгІауцхаті,
ЗацкІыс кІаса аъахым сбзібара.

ЙГІАШАРКІКІТІ...

ЙГІАШАРКІКІТІ...

ЗымГІа дауышвапІ агъагъара.
РахІа йхвыцу бжыкІ зГІамгасІа
уыжвГІандзара?

Цисгъи хІвыхІвгъи
арса йзылачв йамаГІныа?
Йа арыбакІ, йа арыбакІ
зГІашІымтыйа?

Са сГІаджвылцІын схъа стахъвыцуа
сыквалтІ амГІа.
ЙГІагырдзума? ЙамГІантІвапсІа
йГІаквшваз сдзамГІа?

АжвГІаванд схъапшылитІ-ауаъа
йгъаъам пстхІвакІгъи.
Сара спахъ йГІагылитІ
хвакІицти тобакІи.

СГІахъынхІвыхитІ,
сыгънамдзатІ бдуней апныдза.
Адауышвара тшараунтІ
рыцІа-рацІа.

ЙГІАШАРКІКІТІ...
ЗымГІа дауышвапІ агъагъара.
МомкІа, спсыта,
ба бГІасхъадзгылма, слашара?

ЦІХЪВАЖВА

Сгвы йтаз
гъгІашвгвнымгІвытІ...
ЙгІахвынгытІ
ари абыхъв
сынцІра...
О ужвыгъи мачІдзакІ
швгІасызпшы,
швгІасабырта
швгІасыхадза:
УахъчІвума —
уачІвума
сбгъашвуштІ
ари абыхъв сара,
сшбгъашвумца —
сцІырбжыла —
сгвы йтаз
нашвсыргІахуаштІ
ацІыхъвадза!

АХЪАКВА

ЙгІамыздаркІвнтІ ари адуней...

СъагІадрийыз адгъыл	4
Заджвы йхІваща	6
Топасра	8
ЙшвасхІвнІ	9
СайцІбачва	10
Арбаква	11
ЩымтакІ сангІашІыха	12
ХІара хІбзасара	14
Гара ашва цынхъвы	16
Эльдорадо	17
АхІвра	18
Иуда	19
ПсарчІвы	22
Аун атшын	24
АмгІвайсыгІв	25
Сшвайжъазтын.....	26
Агъны ахъазла хъвыцра	27
Хъвыцра	28
ГІайхра	29
Абазашта	30
Щта, йшпакІву.....	31
Джъауап	32
«АчвынцІква»	33
Дзын этюд	34
Диана	35
Оынасын атшгІва	36
Оылахъи сари	37
АзджъакІ... ..	38
Амыз	39
Мчымхъара	40
«Амызи апсри»	42
ЙгІащІалитІ апсгІа	43
Съабзаз азкІвнІ	44
ЙазгвыршхІвадза	45

Альдебаран	46
АцЛауатра анны	48
Апсахъа	49
ЙыздыритІ — сыгъчІвынкым	50
Ашахв ахІврапшдзаква	52
СчІвынкъа	53
Сбзазара	56
Ахъышквa	57
Адзын	58
СыгІвзачва	59
АуысагІв	60
Акъанджъаква аницІыруа	61
ЙгІайтІ ахъвалапын.....	62
Чвамза	63
Араъа сгІайын.....	64
АцІскви сари	65
Элегия	66
АгІвычІвгІвыс йызцауата	67
ЙхІвалун Будда	69
Тынха	70
Агъба анны	72
МышкІы саргыи.....	76
Аурам ла ахІвара	78
Ужвыгъи элегиякІ	79
УынцІразаман	81
Йапшым гъаднагалуам	82
МачІкІ швгІасабырха	83
Сшвмыртшкъван	84
АмшгІвыра абгъыцквa	85
Лукоян Берендей йпа	99

АхъыгІаква рдзыгІвбжъа лашара

«Са сылахъ атенгъыз».....	
Анйара	111
ГІабзагылхра	112
ВгІасхътасдзан.....	113
АуысагІв йбзибара	115
	116

Спсы злату	117
СгІадзатІ.....	118
Схьрыквын.....	119
Бхьышв ацІахь	120
Ари ауахь	122
Дзынхахьата зны	123
ЙгІасуан асы	124
Телефонла хІанайчважва амцтахь	125
ХІара хІнакьахІ	126
АлымхІарыгІвква	127
СнайхитІ	128
Йбымырдызны бгвы	129
ЙкІьасачвахаза аийара	130
АжвгІваид гІамачвыситІ.....	131
ХьыжвчкІвын апны аква	132
ЙыгьрымдыруазтІ ауат.....	133
Былахь анакву	134
Бара быхьыз	135
Уыжвгьи мацІдзакІ	136
Романс	137
Бара бахьыла	139
ЙгІанымшас хІсаби	141
Гьын уахьыкІ апша гІасуата	142
Бари сари хІыхьазла баллада	143
ХІанакьвыцІхра	145
АхІвара	146
Уахьагьи.....	147
Ага гІаншапІ уыжвгьи.....	148
Апша	149
ХІпсы злату	150
Дыгьсымам быда	151
Пхызызма?	152
Йхлхитым апша	153
ЙгІашаркІкІитІ.....	154
ЦІхьважва	155

МХЦЕ КЕРИМ ЛЕОНИДОВИЧ
В МИГ ПОЛУЛЕТА-ПОЛУОСЕНИ

Стихи и поэмы

На абазинском языке

Редактор *М. С. Такушинова*
Художественный редактор *М. М. Папшуова*
Технический редактор *М. М. Дышкова*
Корректор *Ф. Р. Шовгенова*

ИБ 2840

Сдано в набор 10.10.93.
Подписано в печать 20.12.93.
Формат 70х84 1/32. Бумага тип № 1.
Гарнитура «Таймс». Печать высокая.
Усл. п. л. 5,5. Усл. кр. отт. 5,6. Уч.-изд. л. 5,9.
Тираж 2000 экз. Заказ № 4468. Цена договорная.
Издательство «Аджьпа».

Ари акнига захчала
йгIацIдызрыщтыз Дагөжвей
Адам йчпаз абзира йагIамкIва
адуней зхIваджьыз йыгIөза,
абаза апхьахьа бергьльы
ХIөран ШахIымби йыхьыз
ахьихIвалгIумI.

